

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra primární a preprimární pedagogiky

Bakalářská práce

Rozvoj hudebních schopností a dovedností dětí předškolního věku hudebním dílem

Vypracovala: Andrea Kaskounová

Vedoucí práce: Mgr. Petra Waldaufová

České Budějovice 2022

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem autorem této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

V Českých Budějovicích, 31. března 2022

Andrea Kaskounová (v.r)

Poděkování

Mé velké poděkování směřuje k vedoucí bakalářské práce Mgr. Petře Waldaufové za úžasný přístup, ochotu, cenné rady, velkou dávku inspirace a povzbuzení, za poskytnutí svých znalostí, zkušeností, ale také za čas, který mi věnovala.

Dále děkuji své rodině za její trpělivost a toleranci při zpracování mé bakalářské práce.

Abstrakt

Tato bakalářská práce pojednává o rozvoji hudebních dovedností a schopností u dětí předškolního věku za pomoci hudebního díla. Cílem této práce je vzdělávací program, který představí možnosti rozvoje hudebních schopností a dovedností hudebním dílem – operou. Práce se skládá ze dvou částí. Teoretická část je zaměřena na charakteristiku současného pojetí hudebního vzdělávání s ohledem na požadavky na předškolní rámcový vzdělávací program, zaměřuje se na hudební činnosti v mateřské škole, rozdělení do jednotlivých kategorií a jejich popis. Dále teoretická část charakterizuje vývojové zvláštnosti předškolního dítěte se zřetelem na rozvoj hudebních dovedností a schopností. Následně je text věnován i tématu operní dílo a pohádka jako motivační činitel. Praktická část obsahuje vzdělávací program zaměřený na hudební činnosti, kdy pěvecké, instrumentální, poslechové a hudebně pohybové jsou motivovány hudebním dílem Rusalka od Antonína Dvořáka. Vzdělávací program je ověřený v praxi v mateřské škole. K vyhodnocení byly použity metody pozorování a analýzy edukačních činností.

Klíčová slova

Dítě předškolního věku, hudební činnosti, opera, RVP PV

Abstract

This bachelor's thesis deals with the development of musical skills and abilities in preschool children with the help of a piece of music. The aim of this thesis is an educational program that will present the possibilities of developing musical skills and abilities through a musical work – opera. The thesis consists of two parts. The theoretical part is focused on the characteristics of the current concept of music education with regard to the requirements of the Framework Educational Program for preschool education, focusing on musical activities in kindergarten, division into categories and their description. Furthermore, the theoretical part characterizes the developmental peculiarities of the preschool child with regard to the development of musical skills and abilities. Subsequently, the text is also devoted to the topic of opera and fairy tale as a motivating factor. The practical part contains a curriculum focused on musical activities, where singing, instrumental, listening and musical movement activities are motivated by the musical work *Rusalka* by Antonín Dvořák. The educational programme is tested in practice in a kindergarten. The methods of observation and analysis of educational activities were used for evaluation.

Keywords

Preschool child, musical activities, opera, framework educational program for preschool education (RVP PV)

OBSAH

OBSAH	6
ÚVOD.....	8
1 CHARAKTERISTIKA SOUČASNÉHO POJETÍ HUDEBNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ S OHLEDEM NA RVP PV 9	
1.1. Dítě a jeho tělo	9
1.2. Dítě a jeho psychika	10
1.2.1. Jazyk a řeč.....	10
1.2.2. Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace 11	
1.2.3. Sebepojetí, city, vůle	11
1.3. Dítě a ten druhý	12
1.4. Dítě a společnost.....	13
1.5. Dítě a svět.....	14
2 HUDEBNÍ ČINNOSTI V MATEŘSKÉ ŠKOLE	15
2.1. Pěvecké činnosti.....	15
2.2. Poslechové činnosti.....	16
2.3. Hudebně pohybové činnosti	17
2.4. Instrumentální činnosti	18
3 CHARAKTERISTIKA PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU	19
3.1. Fyziologický vývoj	20
3.2. Sociální a emoční vývoj	20
3.3. Kognitivní vývoj	22
3.4. Charakteristika vývojových zvláštností s ohledem na rozvoj hudebních schopností a dovedností u dětí v předškolním věku	22
3.5. Rozdělení hudebních schopností u dětí v předškolním věku.....	24
4 OPERNÍ DÍLO.....	25
4.1. Charakteristika operního díla Rusalka.....	25
4.1.1. První jednání – na louce u jezera	25
4.1.2. Druhé jednání – Na zámku na svatební hostině	26
4.1.3. Třetí jednání – Zpátky na louce u jezera	26
4.2. Pohádka – příběh jako motivační činitel při volbě hudebních činností	26
5 HUDEBNÍ DÍLO RUSALKA V MATEŘSKÉ ŠKOLE	28
5.1. Cíl praktické části.....	28
5.2. Charakteristika třídy.....	28
5.3. Metodika	29

5.3.1.	Pozorování.....	29
5.3.2.	Rozhovor	30
5.4.	Příprava programu	30
5.5.	Realizace programu „Rusalka“	32
5.5.1.	1. den „Seznámení s příběhem“	32
5.5.2.	2. den „Jak se budí hastrmánek“	34
5.5.3.	3. den „Zamilovaná Rusalka a její trápení“	39
5.5.4.	4. den „Setkání s princem a jeho nerozhodností“	44
5.5.5.	5. den „Vodníkovo naplňující se obavy“	49
5.5.6.	6. den „Pravá tvář kněžny“	54
5.5.7.	7. den „Princ hledá Rusalku“	58
5.5.8.	8. den „Smutný, ale vlastně šťastný konec“	62
5.6.	Hodnocení realizace celého integrovaného bloku	65
6	DISKUZE	67
7	ZÁVĚR	69
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	70
	SEZNAM PŘÍLOH.....	74

ÚVOD

Hudba a hudební činnosti mají vliv na naše prožívání již od narození. Pehelová (Kubecová et. al, 2017) zmiňuje, že miminko v době těhotenství evidentně reaguje na hudbu či matčin zpěv. S hudbou se setkáváme každý den, a to buď v pasivní rovině (např. poslech hudby), nebo v rovině aktivního muzicírování. Hudba není jen o zpěvu a hře na hudební nástroj, je mnohem pestřejší díky nejrůznějším hudebním aktivitám, které lze navíc do předškolního vzdělávání zařadit.

Předškolní vzdělávání má za úkol zpestřovat denní program dítěte. Poskytuje dítěti odbornou péči, doplňuje a podporuje rodinnou výchovu a pomáhá zajistit dítěti takové stimulační prostředí pro rozvoj a učení (RVP PV, 2021). Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání je jedním ze systému kurikulárních dokumentů. Je tedy klíčovou legislativní listinou pro práci v předškolních institucích. Dle RVP PV (2021) by měl být čas strávený v mateřské škole radostnou a příjemnou zkušeností. Úkolem předškolního vzdělávání je připravit dítě na jeho vzdělávací i životní cestu, rozvíjet jeho osobnost, motivovat ho k dalšímu učení a poznávání, napomáhat mu v chápání okolního světa, podporovat jeho tělesný rozvoj a zdraví. V neposlední řadě mu pak přibližovat normy a hodnoty naší společnosti (RVP PV, 2021).

Ve své bakalářské práci bych se chtěla zabývat teorií hudebních činností, pomocí kterých můžeme rozvíjet hudební schopnosti a dovednosti u dětí předškolního věku. S ohledem na RVP PV pak charakterizovat současné pojetí hudebního vzdělávání. Práce pak bude obsahovat i charakteristiku předškolního věku. Cílem mé bakalářské práce je poukázat na možnosti rozvoje hudebních schopností a dovedností hudebním dílem – operou. V neposlední řadě bych chtěla vytvořit vzdělávací program, jehož prostřednictvím bych chtěla děti seznámit právě s operou Rusalka od Antonína Dvořáka a zároveň rozvíjet hudební schopnosti a dovednosti dětí.

K hudbě mám osobně velmi kladný vztah. Již od svého předškolního věku jsem vedena ke hře na klavír. Navštěvovala jsem pěvecký kroužek a učila se i hře na kytaru. Ovšem až studium na vysoké škole mi ukázalo, že hudba zahrnuje i jiné činnosti a oblasti, a proto je mým cílem vytvořit takový vzdělávací program, který poskytne nabídku hudebních činností a možnosti využití hudebního díla – opery – v mateřské škole.

1 CHARAKTERISTIKA SOUČASNÉHO POJETÍ HUDEBNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ S OHLEDEM NA RVP PV

Rámcový vzdělávací program obsahuje čtyři cílové kategorie. Jimi jsou rámcové cíle, klíčové kompetence, dílčí cíle a dílčí výstupy. Tyto skupiny jsou recipročně provázány. Je důležité si uvědomit, že jednotlivé oblasti nelze realizovat samostatně, a to hlavně z toho důvodu, že by pak vzdělávání bylo umělé, nereálné a nepříjemné. Vzdělávací obsah RVP PV je uspořádán do pěti oblastí, kterými jsou: oblast biologická, psychologická, interpersonální, sociálně-kulturní a environmentální. Jednotlivé oblasti jsou nazvány: Dítě a jeho tělo, dítě a jeho psychika, dítě a ten druhý, dítě a společnost, dítě a svět. Lišková (2006) zmiňuje, že RVP PV poskytuje prostor k propojení jednotlivých hudebních aktivit, a to nejen v rámci tzv. oborové integrace, ale i ve vztahu s ostatními činnostmi nehudebního charakteru. Hudební výchova má v mateřské škole nezastupitelné místo, a to z toho důvodu, že nerozvíjí jen hudební dovednosti, ale i mnohé jiné oblasti. Hudební aktivity „mají vliv na komunikaci tvořivost, podporují logické myšlení, paměť“ (Lišková, 2006, s. 7).

1.1. Dítě a jeho tělo

Tato oblast je zaměřena na oblast biologickou, kde hlavním cílem je stimulace a podpora růstu dítěte spojená s jeho neurosvalovým vývojem. Pedagog u dětí podporuje fyzickou pohodu a rozvoj pohybových dovedností včetně dovedností manipulačních, zlepšuje tělesnou zdatnost a vede děti ke zdravým životním postojům a návykům (RVP PV, 2021).

V rámci dílčích cílů učitel u dětí podporuje rozvoj a užívání všech smyslů, zdokonalování dovedností v oblasti jemné i hrubé motoriky, koordinaci pohybu, správné dýchání, dále podporuje a dohlíží na to, aby u dětí došlo k osvojení poznatků a dovedností, které jsou důležité k podpoře zdraví, bezpečí a vedou k osobní pohodě.

Učitel v této kategorii dítěti nabízí lokomoční i nelokomoční pohybové činnosti, do programu zařazuje činnosti manipulační společně s jednoduchými úkony s předměty i nástroji. Dále dětem nabízí aktivity, které jsou zdravotně zaměřené, a to konkrétně cvičení uvolňovací, dechová či relaxační. Pedagog program doplňuje o smyslové hry a hry hudebně pohybové zároveň s činnostmi hudební povahy.

Očekávaným výstupem v této oblasti je vědomé napodobování jednoduchého pohybu dle vzoru, přizpůsobení se podle pokynu, dítě ovládá dechové svalstvo a dokáže sladit pohyb se zpěvem. Dále dítě vnímá a rozlišuje pomocí všech smyslů, a to včetně sluchového rozlišování zvuků a tónů. Ovládá koordinaci ruky a oka, zvládá jemnou motoriku s drobnými nástroji i s jednoduchými hudebními nástroji. Taktéž dokáže pojmenovat části těla a bezpečně zná jejich funkce (RVP PV, 2021).

1.2. Dítě a jeho psychika

Záměrem této kategorie je podpora duševní pohody, psychické zdatnosti a odolnosti dítěte. Dále má úsilí rozvíjet intelekt, řeč, jazyk a poznávací procesy a funkce. Rovněž se sem řadí rozvoj sebepojetí dítěte, sebevyjádření a rozvíjení jeho vzdělávacích dovedností, které je spjata s podporou v dalším růstu, chápání a učení. Tato oblast se z důvodu rozsáhlého obsahu dělí na další 3 podoblasti. Jsou to jazyk a řeč, kognitivní schopnosti a fungování, představivost a fantazie, fungování mysli, sebepojetí, cítění a vůle (RVP PV, 2021).

1.2.1. Jazyk a řeč

Vzdělávacím záměrem této podoblasti je podpora rozvoje řečových schopností a jazykových dovedností, a to jak receptivních, tak i produktivních. Dále sem patří rozvíjení komunikačních dovedností (verbálních i neverbálních) a osvojování si poznatků, které předcházejí čtení i psaní. V neposlední řadě pak rozvoj zájmu o další formy sdělení verbálního či neverbálního (pohybové, hudební, dramatické).

Vzdělávací nabídka předkládá rytmické, řečové a sluchové hry, vokální činnosti, přednes, recitaci i zpěv. Doprovodné mohou být i hry a činnosti, které se zaměřují na poznávání a rozlišování zvuků.

Od dětí se tedy na konci předškolního období očekává, že budou umět správně vyslovovat, s čímž souvisí správná práce dechového svalstva, přiměřené tempo řeči a náležitá intonace. Děti se v této podoblasti taktéž učí nová slova, rozvíjí si slovní zásobu a naučená slova aktivně zařazují do běžného používání při komunikaci. Zvládají se naučit z paměti krátké texty (písňe, rytmizované básně, říkadla) a umí je patřičně reprodukovat. Dokáží sluchově rozlišit hlásky i slabiky na začátku či na konci slova. Projevují zájem o hudbu, kterou následně soustředěně poslouchají (RVP PV, 2021).

Lišková uvádí, že „rozbor písní, resp. vyprávění o písničce – její melodii, náladě, obsahu, dává dětem prostor k rozvoji mluvního projevu, vyjadřovacích schopností a současně je vede i k vzájemnému naslouchání, komunikaci a chápání rozličných pojmů“ (Lišková, 2006, s. 12).

1.2.2. Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace

Rámcový vzdělávací program v rámci dílčích cílů zmiňuje rozvoj, zpřesňování a smyslové vnímání, jakožto i rozvoj paměti, představivosti, fantazie a pozornosti. Učitel dále podporuje u dětí rozkvět v oblasti tvořivého myšlení, posiluje dětskou zvědavost, podněcuje u dětí zájem a radost z objevování. Podporuje vytváření základů pro práci s informacemi a pozitivní vztah k činnostem intelektuálního charakteru.

Učitel dává dětem bohatou nabídku vzdělávacích aktivit, které zahrnují pozorování běžných předmětů a následné určování a pojmenování jejich vlastností (v hudební výchově je to například zkoumání hudebních předmětů a rozpoznání jejich zvuků), dále hry s hudebními nástroji, smyslové hry a nejrůznější činnosti na procvičování různých forem paměti včetně té sluchové. a další významnou složku tvoří i hry, které jsou zaměřené na podporu tvořivosti, představivosti a fantazie (hudební i taneční).

Očekávaným výstupem je tedy vědomé používání všech smyslů, záměrná soustředěnost na činnosti a udržení pozornosti, poznání a pojmenování většiny věcí kolem nás, zaměření odhadování podstatných znaků a vlastností předmětů, nalezení podoby a rozdílu. Děti umí postupovat dle pokynů a instrukcí. Učí se zpaměti krátké texty, které si vědomě zapamatují a umějí si je vybavovat, a vyjadřují svou představivost a fantazii v tvořivých činnostech (hudebních, pohybových) (RVP PV, 2021).

1.2.3. Sebepojetí, city, vůle

Hlavním cílem této podkategorie je především to, že dítě poznává sebe samo a rozvíjí si pozitivní vztah k sobě samému. U dětí se snažíme rozvíjet schopnost sebeovládání, učíme děti, jak vytvářet citové vztahy a to, jak city prožívat a následný prožitek a získané dojmy vyjádřit. Nedílnou součástí je i rozvoj estetického vnímání, citění a prožívání.

Prostřednictvím kontextu hudební výchovy učitel dětem nabízí činnosti nejrůznějšího charakteru, které směřují k samostatnému vystupování a vyjadřování s podporou

zdravého sebevědomí (pomocí individuálního výstupu při sólovém zpěvu, při taneční improvizaci). Do vzdělávací nabídky jsou pochopitelně zařazeny i aktivity estetického a tvůrčího rázu – hudební i pohybové.

Děti dokáží adekvátně reagovat ve známých a opakujících se situacích, ovládají bezpečně své city a v této návaznosti umí řídit i své chování. Uvědomují si své možnosti a limity, znají své silné a slabé stránky, adekvátně přijímají pozitivní ocenění a případný neúspěch umí zpracovat přijatelným způsobem. Děti vyvíjí volní úsilí, soustředí se s cílem dokončit započatou činnost a samozřejmě zvládají zachycovat své prožitky, kde je v souvislosti s hudební výchovou umí vyjádřit právě hudebně či hudebně pohybovou improvizací (RVP PV, 2021).

Lišková (2006) píše o tom, že komplex hudebních činností sám o sobě vyžaduje od dětí určitý stupeň volných vlastností, sebeovládání, soustředění a v neposlední řadě vytrvalost, a to především při nácvičku dané činnosti či aktivity.

1.3. Dítě a ten druhý

V této oblasti je hlavním cílem děti podporovat v utváření vztahů s jiným dítětem, ale i s dospělým. Důležité je posilovat a obohacovat vzájemnou komunikaci a vést děti k součinnosti. Díky hudebním činnostem mnohem snadněji navazují kontakty s jinými dětmi, a proto je právě hudba nejlepší volbou pro adaptační fázi člověka ve skupině.

Prostřednictvím hudební výchovy učitel v dětech podporuje utváření prosociálního chování a postojů (přizpůsobivost, tolerance, sociální citlivost), rozvíjí kooperativní dovednosti a učí děti vzájemnému respektu.

Učitel dítěti nabízí činnosti, kde děti fungují ve dvojicích nebo ve skupinkách a tím se učí vzájemně spolupracovat. Dále sem patří činnosti podporující sblížení dětí a v neposlední řadě hry hudební a hudebně pohybové. Například při tancování je právě nepostradatelnou součástí vzájemná součinnost a komunikace, protože děti se musí dohodnout na stylu držení, musí se umět přizpůsobit a sladit své pohyby s tanečním partnerem. Je to vhodná činnost k uvědomění si sebe sama a k respektování druhého. Učitel s dětmi nacvičuje hudební etudy na vystoupení, kde samotný fakt výstupu před lidmi vede děti k zodpovědnosti.

Od dítěte se očekává, že zvládne navazovat kontakty s druhými dětmi i dospělými, bude se umět vypořádat se studem a pochopí, že každý jedinec má stejnou hodnotu. Dítě zvládne dodržovat dohodnutá pravidla s ohledem na uplatnění svých potřeb, avšak se zřetelem na druhého. To znamená, že bude respektovat potřeby i přání jiného dítěte a bude se dělit o pomůcky či hudební nástroje (RVP PV, 2021).

1.4. Dítě a společnost

Za pomoci hudebních činností dětem představujeme naše kulturní tradice. Hudba je umění, které má své kořeny v lidské společnosti, proto pedagog dbá na to, aby bylo dítě uvedeno do společenství lidí, aby si osvojilo pravidla společného soužití, aby mělo povědomí o duchovních hodnotách, o světě kultury a umění, a aby se aktivně podílelo na utváření pozitivní atmosféry ve svém okolí.

Díličím vzdělávacím cílem z této oblasti je bezpodmínečně přijímání základních hodnot, které jsou pro danou společnost charakteristické. U dětí rozvíjíme schopnosti projevit se nefalšovaně a opravdově, seznamujeme je se světem umění a vytváříme pozitivní vztah ke kultuře a hudbě (RVP PV, 2021).

Hudba je ideální pomůckou k navázání kontaktu s druhými lidmi nebo s celým světem. Lišková (2006) udává, že hudba slouží jako vhodný prostředek k odstranění bariér sociálních i komunikačních. Proto učitel dětem nabízí různorodé společné aktivity a hry, kde děti mají prostor podílet se na jejich průběhu či výsledku, například při hraní v dětském instrumentálním orchestru. Pedagog realizuje s dětmi přípravy slavnost v rámci zvyků a tradic. Do vzdělávacího programu zařazuje tvůrčí činnosti hudebního charakteru, které vzbuzují nápaditost, estetické vnímání, a pomocí kterých si dítě tříbí vkus. Učitel děti seznamuje s hudebním uměním i mimo mateřskou školu. Děti se prostřednictvím her a za pomoci praktických činností seznamují s pravidly společenství a občanského života, kdy v kontextu hudební výchovy pedagog zařazuje manipulaci s některými hudebními pomůckami a nástroji. Přibližuje dětem svět kultury a umění a pomáhá mu poznat rozmanitost kultur a národů.

Dítě se zvládne začlenit do kolektivu svých vrstevníků a bude respektovat veškeré rozdíly mezi nimi. Adaptuje se na školní prostředí, zvládne se přizpůsobit společnému programu, a vytvářet tak všeobecnou pohodu potřebnou pro společné soužití. Bude

dodržovat pravidla, zaházet opatrně se svými pomůckami, ale i s cizími předměty. Bude vnímat umělecké a kulturní podněty a bude projevovat z vlastní iniciativy zájem o hudební představení. Zvláště pak bude umět popsat své zážitky a kriticky zhodnotit to, co bylo či nebylo pozoruhodné. Nedílnou součástí je to, že dítě bude připravené se vyjadřovat prostřednictvím hudby, hudebních a hudebně pohybových činností. Bude ovládat vokální i instrumentální hudební dovednosti, to znamená, že zazpívá píseň, umí pracovat a šetrně zacházet s jednoduchými hudebními nástroji, přizpůsobí se sledovanému rytmu a rytmus dokáže sluchově rozlišit. (RVP PV, 2021)

1.5. Dítě a svět

Oblast dítě a svět se zaměřuje na vytvoření elementárního povědomí o okolním světě a pokládá základy k tomu, aby dítě zaujalo otevřený a odpovědný postoj k životnímu prostředí.

U dětí podporujeme poznávání jiných kultur, seznamujeme je s jinými jazyky a hodnotami daných civilizací. Čímž jsou děti vedeny k respektování a toleranci odlišností. Podporujeme povědomí o širším přírodním a kulturním prostředí, rozvíjíme úctu k životu a schopnost přizpůsobit se různým poměrům a změnám v okolí.

Učitel s dětmi navštěvuje různé programy a akce v obci, poukazuje na významné národní i světové události, v hudebním kontextu například Pražské jaro či vystoupení kapel až po různorodé hudební koncerty. Pedagog dětem nabízí bohatou škálu písňového materiálu s tematikou přírody, jako jsou písně o rostlinách či zvířatech. Nabídka obsahuje i poslechové aktivity, jejich prostřednictvím se děti seznamují s tuzemskou i světovou klasickou hudbou.

Od dítěte se očekává, že se bude bezpečně orientovat v pro něho známém prostoru, bude mít povědomí o širším společenském i kulturním prostředí, bude si uvědomovat, že svým chováním ovlivňuje nejen sebe, ale i ostatní, a to může mít vliv na jeho zdraví i přírodu. Pomáhá s udržováním čistoty a pořádku, spolupodílí se na utváření pohodové atmosféry a chrání přírodu. (RVP PV, 2021)

2 HUDEBNÍ ČINNOSTI V MATEŘSKÉ ŠKOLE

Hudba má své nezastupitelné místo i v předškolním vzdělávání. Při dobrém vedení má hudba pozitivní vliv na vývoj dětí. Hudební činnosti uvolňují psychické napětí, navozují příjemnou a příznivou atmosféru, slouží k relaxaci a ke zlidnění dětí. V neposlední řadě pak pomocí hudby můžeme smysluplně motivovat a podněcovat (Kubecová et al., 2017).

2.1. Pěvecké činnosti

V dnešní době se živý zpěv pomalu vytrácí z rodinného prostředí a je důsledkem měnících se aktivit a zájmu rodičů. Dítě přichází do styku spíše s hudbou reprodukovanou a mnohdy pouze jako kulisou k jiné činnosti (Lišková, 2006).

Při dětském zpěvu je velice důležité dodržovat zásady hlasové hygieny. Místnost by měla být vždy vyvětraná, s vhodnou teplotou a vlhkostí vzduchu. Dále by měla splňovat nároky pro zpěv svojí akustikou (Strnadová, Zezula, 1988).

Mezi další zásady hlasové hygieny patří zařazování zpěvu jen při klidovějších činnostech, toto platí i pro spojení zpěvu s pohybem. Zpěv by neměl trvat příliš dlouho, doporučuje se časté střídání aktivit. Děti nenutíme zpívat, pokud jeví známky onemocnění, například kašle (Zezula a kol., 1987).

Dětské hlasivkové vazy jsou stále ještě ve vývoji a spolu se součinností nedokonalého ovládní dechu a malých rezonančních dutin se dětský hlas jeví slabý. S dětmi je vhodnější zpívat kratší části z důvodu předcházení únavě a nesoustředění, stejně tak u činností poslechových (Strnadová, Zezula, 1988).

Již od MŠ učíme děti pěveckým návykům, které se ve většině případů učí nápodobou. Z tohoto důvodu je kladen důraz na správný vzor pedagoga při vokálních činnostech. Při zpěvu se doporučuje sedět či stát. Při sedu na židli děti sedí na jejím okraji, s rovnými zády, nohy jsou mírně rozkročeny, chodidla jsou celou plochou opřena o zem (Šimanovský, Tichá, 2007).

Při poloze ve stoje se děti o nic neopírají, stojí zpříma, mají okolo sebe dostatek místa, dolní končetiny jsou mírně rozkročeny, ruce visí volně podél těla, hlava je vytažena z temene, záda jsou rovná a děti hledí zpříma na pedagoga (Jenčková, 2005).

Dalším pěveckým návykem, který by si měly děti zafixovat, je technika správného dýchání. Nádech je veden do oblasti hrudi a břicha. Hlídáme, aby se dětem nezvedala ramena. Hrudník se rozšiřuje do stran a břišní stěna se vyklene. Při pomalém výdechu se břicho a hrudník opět vrací do své běžné polohy. Nádech provádíme nosem a plynulý výdech je veden pusou. S dětmi je vhodné nacvičovat hospodaření s dechem pomocí motivace, například foukání jako vítr, hra na flétnu a další (Šímanovský, Tichá, 2007).

Dále by se měly děti před zpěvem rozezpívat. Tato činnost by neměla být dlouhá a jednotvárná. Spíše se zaměřujeme na daná specifika písně, kterou chceme děti naučit (Kodejška, 2002).

Samotný nácvik písně probíhá nápodobou. Učitelka píseň hraje a zpívá a děti se svým zpěvem postupně přidávají k učitelce. Píseň několikrát opakujeme. Náročnější části písně můžeme nacvičovat pomocí hry na ozvěnu (Lišková, 2006).

2.2. Poslechové činnosti

Poslechové činnosti patří mezi složky hudební výchovy. Měly by být promyšlené a propojené s ostatními hudebními aktivitami. Cílem poslechových činností je naučit děti porozumět hudebnímu sdělení. K porozumění dochází na základě osvojování si hudebně vyjadřovacích prostředků (melodie, rytmus, dynamika, tempo či výraz). Děti potřebují přímý kontakt s hudbou. K opravdovému hudebnímu prožitku potřebují i prožitek pohybový, který umožní lépe a rychleji hudbu uchopit. V průběhu jednoho školního roku by se měly děti seznámit s 5–6 poslechovými skladbami. Délka hudebních ukávek by neměla přesáhnout 2–3 minuty. Pro děti by měly být skladby srozumitelné jak po stránce obsahové, tak po stránce formální. Dítě získává citové zážitky a vytváří si k hudbě vztah. Poslech skladby může u dítěte někdy vyvolat zatím aspoň chvilkové soustředění, jindy však touhu aktivně se ke zpěvu připojit (broukáním melodie nebo pohybem). Hudba, která je motivována pohybem či vyprávěním příběhu, je pro děti přitažlivější. Upoutají je i skladby s výrazným tempem, rytmem, vtipným nápadem muzikanta. Instrumentální doprovod písní rozvíjí u dítěte jeho poslechové schopnosti. Ke skladbám se vracíme, abychom umožnili dětem, aby se lépe seznámily s hudebně vyjadřovacími prostředky a postupně porozumělo jednotlivým skladbám (Zezula, 1987).

Cílem poslechových činností je podle Liškové „naučit děti vnímat hudbu pro její krásu a jedinečnost“ (Lišková, 2006, s. 137).

Pro přiblížení poslechové skladby této věkové skupině je dále vhodné a přínosné spojit hudbu s pohádkou či vyprávěním. Tato motivace napomáhá lepšímu a přitažlivějšímu podání poslechové skladby dětem. Děti by měly být schopny určit obsah skladby (její námět), hudebně výrazové prostředky a hudební formu (Strnadová, Zezula, 1988).

Kodejška (2002) doporučuje při poslechu s nejmladšími dětmi stručně přiblížit této věkové skupině obsah skladby, naopak starším dětem již dát prostor pro vlastní zhodnocení, o čem skladba mohla být.

2.3. Hudebně pohybové činnosti

„Podstatou hudebně pohybové výchovy tvoří spojení hudby s pohybem a spojení pohybu s hudbou. To znamená, že písně a jiné hudební formy jsou doplňovány jednoduchým tanečním pohybem – a naopak pohybová cvičení, pohybové a taneční hry, pohybová improvizace jsou spojeny s hudebním doprovodem“ (Zezula, 1987, s. 176).

Pohyb patří k přirozeným projevům, které nás provázejí od narození. V podstatě se jedná o náročné chování, které je výsledkem pohybových a senzomotorických funkcí těla a jejich koordinace. To lze chápat jako kombinaci programů konaných současně. Koordinované pohyby se nedědí, získávají se během růstu a vzdělávání. Pro hudebně pohybovou aktivitu je důležité zejména dosažení dokonalé koordinace hudebního vnímání a pohybu (Knopová, 2009).

Dle Jenčkové (2016) je rozvíjení motorických činností již od útlého věku předpokladem k harmonickému vývoji dítěte. Rozlišujeme motoriku hrubou, jemnou, psychomotoriku, grafomotoriku, lateralitu a vizuomotoriku. Zejména hrubá a jemná motorika ovlivňuje celkovou obratnost a koordinaci pohybů těla, které mimo jiné ovlivňují úroveň výsledků v hudební výchově. „V rozvoji hrubé a jemné motoriky má důležitou roli hudba, která se stává iniciátorem komplexního smyslového vnímání v koordinaci s tělesným pohybem – senzomotoriky“ (Jenčková, 2016).

Také je žádoucí získání základních prvků prostorové orientace (dopředu, dozadu, nahoru, dolů, vpravo, vlevo), které děti následně využijí při předčtenářské gramotnosti. Kromě tohoto se zde děti učí vytvářet řady či kruhy (Strnadová, Zezula, 1988). Pro nácvik

prostorového vnímání je možné využít i hry na tělo. Hra na tělo má v rámci hudebních činností široké zaměření pro rozvoj dětí. U dětí napomáhá k rozvoji pohybové orientace, jemné motoriky, pozornosti a paměti, vnímání hudebně vyjadřovacích prostředků (rytmus, metrum), děti se také setkávají s pojmenováváním jednotlivých částí lidského těla apod. K rozvoji jednotlivých schopností dětí dosahujeme v rámci hry na tělo pomocí tleskání, pleskání a podupů (Lišková, 2006). Z předešlého vychází, že se v MŠ nesmí opomenout elementární schopnost dětí umět se pohybovat. Z tohoto důvodu je důležité s dětmi pohybovou složku cíleně rozvíjet (Zezula a kol., 1987).

2.4. Instrumentální činnosti

Podle Janovské a Zezuly (1987) se rozvoj instrumentálních činností uskutečňuje seznamováním s hrou na dětské hudební nástroje, kterými dítě doprovází a obohacuje píseň. Instrumentální hrou se dítě aktivně účastní na spoluvytváření elementární hudby. Činnosti vychází z přirozené touhy dítěte objevovat a uplatňovat znějící předměty při zpěvu, deklamaci, pohybu a tanci.

Ještě předtím, než děti začnou hrát na nástroje s jednoduchým ovládním, měly by si rytmické cítění rozvíjet hrou na tělo. Při rozvoji rytmického cítění často využíváme tzv. hry na ozvěnu. Tuto hru můžeme využít v mnoha cvičeních, kde učitel bude volit její obtížnost přiměřenou schopnosti a věku dětí. Téměř vždy ale dítě opakuje to, co předvedl učitel (Synek, 2004).

Právě takovýto vzorec učení je pro děti nejpřirozenější. Rytmické cítění u dětí nejprve nacvičujeme deklamací slov nebo krátkých slovních spojení. Ze začátku se snažíme volit taková slova, která délkou slabik odpovídají rytmu uvedenému v notách. Později od deklamace slov a slovních spojení přejdeme k deklamaci říkadel. Volíme krátké a rytmické texty (Lišková, 2006).

Dítě předškolního věku vyjadřuje často přemíru nadšení při nabídce rytmických či melodických nástrojů. Je to znát již při prvotní manipulaci s nimi. Zpočátku na nástroje velmi rádo intenzivně bouchá, chrastí nebo cinká a s nadšením objevuje jejich zvuky, tvary a materiály. Postupem času bychom měli dbát na správné zvládnutí techniky hry a uchopení nástroje (Jenčková, 2014). Rytmické nástroje využíváme k rozvoji rytmického

cítění, kterému by mělo předcházet zvládnutí rytmické hry na tělo se zpěvem písní. Při pohybu dětem pomáhají nástroje udržet tempo, upozorňují na akcenty a pauzy.

Do instrumentálních činností zařazujeme hru na hudební nástroje, označované jako Orffův instrumentář. Carl Orff byl německý hudební skladatel, který v roce 1930 napsal hudebně pedagogické dílo *Das Schulwerk*. Hlavní myšlenkou tohoto díla bylo propojení slova – hudby – pohybu. Hudební nástroje můžeme využít i v předškolním vzdělávání. Hra na nástroj je pro dítě snadno ovladatelná a vytvoří nám doprovod k lidové písni i říkadlu. Autorskou podobu České Orffovy školy vytvořili dva čeští skladatelé se zkušeností s tvorbou pro děti: Petr Eben a Ilja Hurník. Vytvořili původní českou verzi založenou na české lidové písni a na písních i instrumentálních skladbách obou autorů. Vydaly celou řadu publikací týkajících se hudby i pohybu a působili i na stovkách seminářů a kurzů u nás (Jurkovič, 2012).

3 CHARAKTERISTIKA PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

Vágnerová (2000) popsala předškolní etapu jako etapu ve věkové skupině tří až šesti let. Poznávacím znakem je mimo jiné postupné snižování pozornosti k rodině a samozřejmě rozvoj sportu a aktivit.

„Předškolní období v užším slova smyslu je „věkem mateřské školy““ (Langmeier, Krejčíková, 2006, s. 87). Avšak Langmeier a Krejčíková (2006) dále upřesňují, že by nebylo správné tuto životní fázi zahrnout pouze pod předškolní instituci, protože i navzdory tomu zůstává základem rodinná výchova a mateřská škola pouze napomáhá dalšímu dětskému pokroku.

Mezi 3. a 6. rokem věku prochází dítě jednou z nedůležitějších etap v životě. Dítě projevuje zájem o okolní jevy, je velmi aktivní jak po tělesné stránce, tak i po stránce duševní. Šulová a Bednářová (2017) popisují, že předškolní věk je jedno z nejzajímavějších vývojových období člověka, které je někdy označováno jako období hry. Hra je totiž činnost, která v dětských aktivitách výrazně převládá.

Nehledě na zajímavost vývojové etapy, je to doba, kdy děti potřebují obrovskou míru jistoty a mít nezbytně jasná předem stanovená pravidla. Šulová (Bednářová et al., 2017) klade důraz i na důležitost rodinných rituálů, klidného vedení, potřebu stabilního zázemí, a to jak v rodině, tak v institucích, které jsou zaměřené na předškolní vzdělávání.

3.1. Fyziologický vývoj

„V předškolním věku dozrávají mozkové funkce umožňující koordinaci hrubé motoriky. Děti si v tomto věku užívají pohyb, dávají přednost fyzickým aktivitám před činnostmi vyžadující soustředění. Pohybová aktivita je nezbytnou součástí zdravého vývoje a předškoláci potřebují na pohybové aktivity čas a prostor“ (Thorová, 2017, s. 366).

Langmeier a Krejčíková (2006) uvádí, že předškolní období je časem, kdy se změny neprojevují tak nápadně, jako tomu bylo doposud. Avšak tyto změny jsou neméně důležité, neboť mají velký vliv na to, jaké zaujme dítě ve společnosti místo do budoucna. Dítě se stále zdokonaluje, zkvalitňuje koordinaci těla a pohybu, je hbitější a pohyby už nesou znaky elegance.

Langmeier a Krejčíková (2006) popisují činnosti a aktivity, které dítě hravě ovládá, řadí sem běh na dobré úrovni, obratné seběhnutí schodů, lezení po žebříku, delší stoj na jedné noze, hod míčem, který je již podobný hodů dospělého člověka. V neposlední řadě se projevuje i zručnost, jež se odráží nejen v narůstající soběstačnosti, ale i v mnohých hrách se zapojením nejrůznějších materiálů.

Dvořáková (2006) uvádí, že tělo dítěte se vyvíjí opravdu rychle, do šestého roku, respektive do konce předškolního věku dítě váží přibližně 20–25 kg. Děti jsou značně flexibilní, co se týče rozsahu v kloubech. Je to dáno primárně tím, že v tomto období nejsou kosti ještě osifikovány. V oblasti vnitřních orgánů je důležité podotknout, že dýchací soustava a systém srdečně cévní je u dětí v tomto věku poměrně malý. To způsobuje, že při tělesném vypětí se nezvětšuje. To má za následek okamžité zvýšení frekvence dechu i srdečního tepu. V předškolním věku dozrávají i rychlostní schopnosti, jež jsou dány vývojovou zralostí centrální nervové soustavy a vedením vzruchů k výkonným orgánům. Dítě na konci předškolního věku reaguje poměrně pohotově na podnět a zvládne proto rychleji běhat. Díky větší vyspělosti mozku se v tomto období rozvíjí i rovnováha, rytmičnost a další obratnostní schopnosti (Dvořáková, 2006).

3.2. Sociální a emoční vývoj

„Citový vývoj a rozvoj dítěte, jakožto součást sociálního vývoje, je důležitým prvkem výchovy „zdravého“ jedince a jednou z podmínek úspěšného vrůstání dítěte do mezilidských a společenských vztahů“ (Mertin, Gillernová, 2015, s. 126).

Rodina v tomto období stále plní funkci primárního socializačního prostředí. Socializace dítěte by měla projít třemi základními vývojovými body, kterými jsou: vývoj sociální reaktivity (vytváření vztahů k blízkému, ale i širokému okolí lidí), sociálních kontrol (přijímání norem) a osvojení si sociálních rolí (jednání, které odpovídá postavení ve skupině). Během předškolního období je na dítě vystaven socializační tlak, který směřuje k vývoji sociálních kontrol, které kromě rodičů pomáhají nastavovat a také kontrolovat vrstevníci v MŠ (Langmeier, Krejčířová, 2006).

Na rozvoj sociálních rolí dobře poukazuje vývoj dětské hry, kdy děti ve věku zhruba dvou let před nástupem do předškolní vzdělávací instituce procházejí obdobím paralelní hry, při které si hrají pouze vedle sebe, nikoliv spolu. Dále přichází období hry společné neboli asociativní, která je charakteristická společnou hrou, ale ještě nedochází k rozdělování rolí a úkolů jednotlivých dětí při hře. Toto rozdělování je typické až pro hru kooperativní – tento druh dětské hry je znatelný až ke konci předškolního období (Langmeier, Krejčířová, 2006).

V rámci socializace a navazování vztahů má dítě velmi náročný úkol. Musí se naučit rozlišovat emoční vztahy k blízké rodině, ale nově i k pedagogovi či kamarádům. Dítě si musí osvojit patřičné normy a role, protože v mateřské škole je jedním z členů skupiny, zatímco v rodinném prostředí je mu věnována plná individuální pozornost (Mertin, Gillernová, 2015).

Základem pro vnitřní emoční rozvoj dítěte je vývoj sebepojetí. Tento jev již započal v předešlém vývojovém stadiu. Děti vnímají, kým jsou, jaké pohlaví mají, dokážou odlišit mám/nemám rád (Langmeier, Krejčířová, 2006).

Dítě v období předškolního věku dokáže mluvit o tom, co cítí a prožívá. Je pro ně typické přisuzování těchto emocí i jiným předmětům, kterými mohou být nejen lidé, ale i hračky či zvířata. Aby se dítě v emocích snáze orientovalo, je důležité s dítětem o pocitech a prožitcích hovořit. Jedním z hlavních důvodů, je příznivé ovlivnění jeho emocionálního vývoje. Dítě za celý jeden den prožívá „množství nejrůznějších pocitů a prožitků, které je obohacují a podporují jeho sociální a citový vývoj“ (Mertin, Gillernová, 2015).

Mertin a Gillernová (2015) předkládají fakt, že dítě na konci předškolního období má schopnost své prožitky kontrolovat a usměrňovat. Avšak přesto, že základy

prosociálního chování, již děti mají, v předškolním věku si osvojují, jak zvládat svůj vztek, agresivitu a zlost. Důležitou roli zde hraje nápodoba i vlastní zkušenost s emocemi.

3.3. Kognitivní vývoj

Kognitivním vývojem je myšlen rozvoj všech duševních procesů a vlastností osobnosti, které jedinci zprostředkovávají poznávání. Dítě má tak možnost lépe poznat sebe i okolní svět. Nádvorníková (2011) jmenuje poznávací procesy, jimiž jsou čítí a vnímání, představivost a fantazie, paměť, myšlení, řeč i jiné formy sdělování (verbální a neverbální).

U předškolních dětí stále ještě přetrvává egocentrismus, intuice a vazba na současné dění neboli prezentismus. Během předškolního období je myšlení stále ještě útržkovité, nekoordinované, nepropojené, s chybějícím komplexním přístupem. V průběhu předškolního období prochází myšlení vývojem od symbolického přes intuitivní (názorné) až k počátkům formování myšlení logického a abstraktního. Typickým znakem myšlení dětí tohoto věku je fenomenismus, který klade důraz na aktuální zřetelně viditelné znaky světa. Dále se setkáváme s magičností, pro kterou je typické využívání fantazie pro vysvětlení reality. Pro předškolní děti je mnohdy obtížné rozeznat reálný svět od fantazijních představ. Absolutismus v dětském myšlení představuje poznání jako jediné a konečné vysvětlení daného jevu či věci. Pomocí antropomorfismu děti oživují neživé předměty či věci, tyto objekty získávají lidské vlastnosti. Soubor těchto znaků myšlení je zřetelně viditelný při jejich kresbě, hře, ale i rozhovoru s dítětem. U dětí se můžeme setkat také s fantazijními představami spojenými s konfabulací, což je nepravá lež, jejímž prostřednictvím si napomáhají k vytvoření pro ně přijatelného aktuálního světa (Vágnerová, 2000).

3.4. Charakteristika vývojových zvláštností s ohledem na rozvoj hudebních schopností a dovedností u dětí v předškolním věku

„Předškolní období je rozhodujícím obdobím pro hudební rozvoj dítěte.“ V tomto období dochází vzhledem k biologickému zrání k intenzivnímu rozvoji sluchového analyzátoru. Až dvojnásobně vzrůstá kvalita rozlišovacích sluchových schopností pro sílu, délku a výšku tónů i zvuků. Dítě rozliší zvuky vyskytující se v přírodě, hlasy lidí, podle sluchu rozpozná jednotlivé hudební nástroje. Zlepšováním koordinace sluchu a hlasu

se zkvalitňuje vokální reprodukce. Pěvecká činnost je u dětí tohoto věku velmi oblíbená a realizuje se především rytmizací a melodizací říkadel doprovázenou hrou na tělo nebo na orffovské nástroje (Sedlák, 1974).

Díky velkému rozvoji hrubé a jemné motoriky v tomto období se zlepšuje koordinace pohybů těla s rytmem hudby. Dítě na hudbu spontánně reaguje pohybem celého těla a mimikou. Vedle scénického vyjádření obsahu písničky jednoduchým pohybem je možné v tomto věku začít i s prvními tanečními kreacemi, například kruhovými nebo řadovými tanci. Pohybem mohou děti znázorňovat i hudebně – výrazové prostředky, například vysoko – hluboko, pomalu – rychle, slabě – silně (Kodejška, 2002).

Zpřesňováním pohybů těla, rozvojem hudební paměti a upevňováním tonálního citění se rozvíjí hudební myšlení, fantazie a představivost, vytvářejí se základní poslechové zkušenosti. Dítě rozpozná charakter hudby – veselá, smutná, pomalá a další. Dokáže samo posoudit, která hudba je vhodná k pochodování, k tanci, na uklidnění. Největší podíl na kvalitě hudebního vývoje dítěte má zpravidla dostatek či nedostatek hudebních podnětů. V dnešní době je často rodina málo podnětným prostředím, chybí zde přirozená touha po zpěvu (Kodejška, 2002).

Již v období mezi třetím a čtvrtým rokem vnímá dítě souhrnně. Tedy bere v potaz hudbu společně s pohybem, mimikou či textem. Také dovede rozeznat některé komponenty zvukových podnětů jako síla, výška, délka anebo barva (témbr). Doprovodný pohyb je vědomý, bohatší a rytmicky přesnější. Vzhledem k rozvoji řeči se zdokonaluje i rytmicko-metrické spojení slova s melodií. Postupně se u dětí v předškolním věku formuje i tonální citění. Celkově dochází ke zvýšenému zájmu o aktivní hudební činnosti. Důležité je však podotknout, že hudební rozvoj jednotlivých dětí je notně odlišný a nerovnoměrný. To může být následkem nedostatku určitých vloh, někdy může být příčinou osobnost dítěte a jindy proces výchovy jedince. Pokud jsou hudební činnosti intenzivně zařazovány do vzdělávacího programu a děti jsou v tomto ohledu podporovány i ze strany rodičů, tvoří se „v tomto směru dobré základy pro rozvoj schopností, zájmů a postojů i celkového profilu osobnosti dítěte“ (Zezula, Janovská a kol., 1987).

3.5. Rozdělení hudebních schopností u dětí v předškolním věku

Zezula (Zezula, Janovská a kol., 1987) uvádí, že schopnosti jsou individuálními atributy, které utváří dispozice k určitým činnostem, ale na druhou stranu jsou současně těmito aktivitami rozvíjeny a formovány. V mateřské škole je podstatné rozvíjet především ty schopnosti, které se vztahují k hudebnímu sluchu. Jimi jsou schopnost tonálního slyšení neboli smysl pro tonalitu, schopnost disponovat hudebními představami a schopnosti rytmické (Zezula, Janovská a kol., 1987).

Smysl pro tonalitu lze definovat jako „schopnost citově postihovat tonálně výškové vztahy v melodii ve vztahu k tónice“ (Zezula, Janovská a kol., 1987). Znění vysokých tónů lze popsat jako lehčí, ostřejší, méně objemné či světlé. Zatímco tóny nízké se označují jako těžké, masivní, s větším objemem a tmavé. Zezula dále zmiňuje, že podobnou charakteristiku má i dítě předškolního věku. Vysoké tóny označuje jako tenké a hluboké jako tlusté. V mateřské škole se tedy necvičí jednotlivé tóny a intervaly, ale pracuje se s hudebními celky, jako jsou melodie, konkrétní drobné popěvy a písně.

Hudební sluch nám dává možnost psychicky zpracovat a vnímat hudební podněty. Zároveň jedinci umožňuje vytvořit si představu tónových a rytmických vztahů. Předškolní děti se učí nápodobou a cestou pokusů. Je proto vhodné, že po pedagogovi opakují melodie, popěvky i písně. Ovládají tak hlasový aparát a vytváří si i sluchové představy. V mateřské škole se zařazují nejprve hry imitační, za jejichž pomoci si děti osvojují hudební představy. Později se začleňují i formy improvizací a tvořivé, které závisí na samostatnosti jedince. Samotný poslech hudby k rozvoji hudebního sluchu nestačí, proto je nezbytné, aby se zapojil i zrakový a pohybový aparát. Dítě má pak možnost utvořit si co nejzřetelnější představu o konkrétním hudebním díle a má tedy ten nejlepší základ, aby mohlo s materiálem dále aktivně pracovat (Zezula, Janovská a kol., 1987).

Smysl pro rytmus je úzce spojen s pohybovou aktivitou člověka. Zezula, Janovská a kol. (1987) zmiňují, že v praxi bývá obvykle těžké pracovat s pomalými tempy, protože jsou pro děti nejobtížnější. Nejjednodušší je pro děti vnímání rytmu v rychlosti 80–140 úderů za minutu. Rytmus si dítě nejsnadněji osvojuje pomocí rytmicko-metrických vztahů

v pohybových hrách, při cvičení s hudbou, při zpívání, které je doprovázeno hrou na tělo či při zařazování hry na dětské nástroje (Zezula, Janovská a kol., 1987).

Sedlák (1990) předkládá ještě vlastní klasifikaci hudebních schopností. Rozděluje je na hudebně sluchové, psychomotorické, analyticko-syntetické a hudebně intelektové schopnosti.

Hudebně sluchové schopnosti slouží k rozlišení vlastnosti tónů – výška, barva, hlasitost, délka, melodie, harmonie a polyfonie. Psychomotorické regulují pohyb při instrumentálních, hudebně-pohybových a vokálních činnostech. Zahrnují rytmus, metrum, hybnost a tempo. Analyticko-syntetické zahrnují navíc hudební paměť, rytmické cítění, cítění tonální a harmonické včetně hudební představivosti. Hudebně – intelektové schopnosti pojímají i hudební fantazii a hudební myšlení (Sedlák, 1990).

4 OPERNÍ DÍLO

4.1. Charakteristika operního díla Rusalka

Hudební dílo Rusalka je opera, kterou složil Antonín Dvořák, jenž je světově uznávaným skladatelem. Operní tvorbě se věnoval celý život a jeho hudební dílo je velmi bohaté. Jeho díla nesou svou myšlenku, která přenáší na posluchače určité poselství. Nejznámější věta, která je s Antonínem Dvořákem spojována, je i dokladem jeho pokory, zní: „Ne snad z touhy po slávě, ale že operu považuji pro národ za dílo nejprospěšnější.“ Antonín Dvořák působil i v Americe, kde v New Yorku pracoval jako ředitel konzervatoře. Po návratu se jeho inspirací staly pohádkové motivy, které stály za vznikem této opery. Libreto napsal Jaroslav Kvapil a je považováno za jeden z nejkrásnějších českých operních textů. Premiéra opery se konala 31. března 1901 v Národním divadle v Praze (Marková-Krystílková & Novotná, 2005).

4.1.1. První jednání – na louce u jezera

Rusalka je víla, která má touhu stát se lidskou bytostí především z toho důvodu, aby mohla rozžehnout lásku v srdci neznámého muže, kterého vidá koupat se v jezeře. Svěří se vodníkovi, jenže ten pro ni nemá pochopení. Obrací se proto v zoufalství na ježibabu, která Rusalku přičaruje lidskou duši i podobu člověka, avšak výměnou za Rusalčiny průsvitné vodní šaty a její krásný hlas. Stará čarodějnice Rusalku varuje,

pokud totiž ztratí lásku, kletba ji stáhne zpět do vodních hlubin a muž, po kterém touží, zahyne. Ona sama bude věčně prokleta s nevratnou možností vrátit se mezi ostatní víly. Rusalka se vším souhlasí, vypije čarovný nápoj a ihned přichází o svůj hlas. Princ zrovna loví v lese, spatří krásnou Rusalku v popelavých šatech, se zlatými vlasy a s lesknoucíma očima. Uchvácený princ si Rusalku odváží na svůj zámek (Marková-Krystílková & Novotná, 2005).

4.1.2. Druhé jednání – Na zámku na svatební hostině

Na zámeckém dvoře se připravuje svatební hostina. Hajný má podezření, že Rusalka není člověk jako všichni ostatní. Domnívá se, že za tím vším stojí kouzla a čáry. Na zámek se sjíždějí hosté z celého okolí. Mezi hosty je i kněžna, která převyšuje svůdnou krásou nad Rusalčinou něhou. Kněžna však prince nemiluje, je velmi závistivá a ctižádostivá. Prince svádí a Rusalku se vysmívá. Princ je zmaten a posílá Rusalku, aby si oblékla své svatební šaty. Sám mezitím doprovází kněžnu na ples. Rusalka je princových chováním vyděšená a běží k zámeckému jezeru se vyzpovídat. V jezeru bydlí vodník, který se sem přestěhoval z obav o bývalou vodní vílu. Vodník vidí Rusalčin žal a strhne Rusalku k sobě do vody. Poblouzněný princ chce kněžnu obejmout, ale ta se mu vysměje a s pohrdavým výrazem odejde.

4.1.3. Třetí jednání – Zpátky na louce u jezera

Z Rusalky se stal přízrak, který bloudí v chladu jezerní tmy a do vodní hladiny zpívá s velkou bolestí. Její žal uslyší ježibaba, která opět pomocnou ruku nabízí. Když Rusalka zahubí prince, stane se znovu vílou. Rusalka odmítá, protože prince stále miluje. Princ je prokletý vodníkem a bloudí po svém zámku. Princ se vydává na místo, kde svou milou Rusalku spatřil poprvé. Touží po ní a prosí ji, aby ho Rusalka políbila. Ta se však prosbě brání, ví, že by to znamenalo princovu smrt. Princ nedbá varování, Rusalka jej políbí. Princ je šťastný a v Rusalčině objetí umírá (Marková-Krystílková & Novotná, 2005).

4.2. Pohádka – příběh jako motivační činitel při volbě hudebních činností

Když se miminko narodí, začne se socializovat a objevovat nové věci. Nejlépe se učí z vlastní zkušenosti, ale to až v pozdějších letech. Děti se však mohou učit ze zkušeností jiného dítěte sdílením příběhů nebo pohádek. Myšlení a vnímání dítěte je integrované,

to znamená, že přemýšlí o věcech jako o celku a nemůže přemýšlet do hloubky. Práce s příběhy nebo pohádkami může vytvářet podmínky pro aktivity, které snižují zátěž, soustředění a relaxaci (kognitivní, fyzické, umělecké a sociální). Nové pojetí předškolního vzdělávání umožňuje vytvořit integrovaný vzdělávací celek a k jeho inspiraci je vhodné využívat pohádky či příběhy. Díky těmto příběhům mohou učitelé kdykoli během dne neautoritativně předávat dětem znalosti, zkušenosti a znalosti bez použití sankcí, pouček a zákazů. Učitelé mohou vytvářet příběhy na základě svých vlastních skutečných zkušeností, příběhů z dětství nebo zkušeností a status quo jiných lidí (například rodičů). Využít lze i básničky, říkadla, pohádky, povídky, bajky z dětské literatury či představení (Svobodová, 2010).

Důležité jsou také to, jaké máme cíle a záměry a jaké zážitky chceme dětem prostřednictvím příběhů zprostředkovat. Pedagogové se snaží své vyučovací záměry konkretizovat s cíli RVP PV. Při práci s příběhy lze použít různé metody. Jedním ze způsobů, jak dětem předat pohádky nebo příběhy, je sdělování. Prostřednictvím vyprávění můžeme dětem zprostředkovat znalosti a zkušenosti v přirozeném prostředí, přenést do jejich života skutečné i literární příběhy. Při vyprávění příběhu nastává skutečný problém, to znamená, že postava vstupuje a pak to řeší. Postavy příběhu se budou měnit díky zkušenostem. Můžeme využít reálné situace nebo problémy, které se v kolektivu dětí vyskytují (Svobodová, 2010).

5 HUDEBNÍ DÍLO RUSALKA V MATEŘSKÉ ŠKOLE

5.1. Cíl praktické části

Cílem praktické části mé bakalářské práce bylo vytvořit takový program, který bude rozvíjet hudební schopnosti a dovednosti u dětí předškolního věku. Proto jsem si pro praktickou část vybrala velmi neobvyklé hudební dílo, kterým je opera Rusalka, jež složil Antonín Dvořák. Mým cílem tedy bylo děti seznámit s tímto příběhem, seznámit je s operou, vytvořit program, který bude obsahovat především činnosti rozvíjející hudební schopnosti u dětí a zároveň bude naplňovat a respektovat požadavky RVP PV. Mým hlavním cílem bylo vypracovat vzdělávací program, pomocí kterého budou hudební činnosti v dětech probouzet pozitivní pocity a radost. Spojení s operním příběhem Rusalka je záměrné z toho důvodu, aby děti měly z činností ještě silnější a intenzivnější prožitek. V rámci praxí jsem nikdy nezkoušela připravit program, který by byl zaměřený pouze na hudební aktivity, a proto jsem se rozhodla takový program vytvořit. Motivace k vytvoření této praktické části byl i fakt, že jsem si při různých hospitacích a vlastních praxích všimla, že hudební výchova je mnohdy omezena jen na pěvecké činnosti, což mi přišlo jako obrovská škoda. Proto jsem se rozhodla vytvořit takový učební plán, který bude zahrnovat jak pěvecké, tak i poslechové, hudebně pohybové a instrumentální činnosti.

5.2. Charakteristika třídy

Praktickou část bakalářské práce jsem realizovala v mateřské škole, kde jsem celé tři roky studia vykonávala jak průběžnou, tak souvislou pedagogickou praxí. Jedná se o předškolní zařízení, které se nachází v jihočeském lázeňském městě. Budova je školou pavilonovou sídlištního typu a disponuje pěti třídami s kapacitou 126 dětí. Třída, ve které jsem praxi vykonávala, je zaměřená především na vzájemnou spolupráci větších dětí s menšími, čemuž napomáhá koexistence se sousední třídou menších dětí. Třídou v tomto školním roce navštěvuje 19 dětí předškolního věku, z toho 9 dívek a 10 chlapců. Mateřská škola má k dispozici veškeré pomůcky, které jsem k realizaci vzdělávacího programu o Rusalce potřebovala. Jednalo se především o elektrické klávesy a nástroje Orffova instrumentáře. Vzhledem k tomu, že se s dětmi známe již z dřívějších praxí, velmi jsme si realizaci hudebních činností užili.

5.3. Metodika

Při výběru metody sběru dat je důležité mít jasno v tom, jaký typ informací potřebujeme získat, kdo budou respondenti a za jakých okolností bude sběr dat probíhat. Zvolená technika výzkumu musí zaručit objektivitu, jasnost a přesnost výzkumu. Volbu samozřejmě ovlivňují i možnosti badatele. Výběr výzkumné metody úzce souvisí s cíli výzkumu.

Určitá pravidla lze použít při výběru techniky, ale neměla by být aplikována příliš přísně. Pravidla jsou však následující:

- Pozorování je užitečné při zkoumání chování lidí na veřejných místech.
- Přiměřeně mluvit při zkoumání chování lidí v soukromí;
- Rozhovory používáme ke zkoumání názorů, pocitů nebo přesvědčení lidí. (Hendl, 2008)

5.3.1. Pozorování

Základním metodologickým prvkem této práce je kvalitativní pozorování. Hendl (1999) popisuje toto pozorování jako pozorování odpojených skrytých systémů, stejně jako v umělých a přirozených situacích. Kategorie „skrytá pozorování“ se týká pozorování, o kterých pozorovatel účastníka neinformoval.

Pozorování je cílevědomé, plánované a systematické pozorování určitých skutečností. Výsledkem jsou popisy a vysvětlení těchto skutečností. Při pozorování je důležitá volba měrné jednotky. Speciálním typem pozorování je experiment prováděný za řízených nebo kontrolovaných podmínek k ověření správnosti konkrétní hypotézy nebo teorie. (Synek, 2002)

Pozorování znamená sledování činnosti lidí. Existují přímé a nepřímé pozorování. Používá se v různých situacích, jejichž prostřednictvím se můžete učit a porozumět jednotlivcům a jejich prostředí. (Gavora, 2010)

Rozdělení typů pozorování je následující:

- Účastnické nebo neúčastnické pozorování → zda se pozorovatel účastní akce;
- Přímé nebo nepřímé pozorování → zda je pozorovatel přímým účastníkem pozorování;

- Strukturované nebo nestrukturované pozorování → zda pozorovatel pozoruje podle předem stanovených pravidel;
- Veřejné nebo skryté pozorování → zda pozorovatel informuje účastníky průzkumu o své činnosti;
- V přirozených a/nebo nepřirozených podmínkách (experimentální, stresové situace) jako jsou simulace, výuka, cvičení aktivace záchranného systému a evakuace (pozorování vystavení situaci, která se ve skutečnosti v klinické praxi nevyskytuje). (Švaříček, Šedřová, 2007)

5.3.2. Rozhovor

Rozhovory jsou jedním z nejtěžších, ale také jedním z nejcennějších způsobů, jak získat kvalitativní data. Rozhovory vyžadují, aby výzkumník měl specifické dovednosti, citlivost, zaměření, mezilidské porozumění a disciplínu. Kvalitativní rozhovory nejsou jen sběrem dat, mohou mít i intervenční charakter, proto je vhodné, aby tazatel poskytl dotazovanému příležitost k dodatečné expozici. (Hendel, 2008)

Nestrukturované rozhovory se používají v kvalitativním výzkumu, kde nejsou předem stanoveny otázky. (Gavora, 2010)

Během procesu sběru dat z rozhovorů je důležité se na schůzky a rozhovory dostatečně připravit, vést vlastní rozhovory, přepisovat rozhovory a reflektovat je, analyzovat data a připravovat výzkumné zprávy.

Podle stupně struktury lze rozhovory rozdělit do tří základních skupin:

- Nestrukturované rozhovory;
- Polostrukturovaný rozhovor;
- Strukturované rozhovory. (Švaříček, Šedřová, 2007)

5.4. Příprava programu

K úspěšné realizaci níže uvedeného programu bylo potřeba nastudovat odbornou literaturu, ze které jsem čerpala informace k vytvoření teoretické části mé bakalářské práce. Velmi mi pomohly i praktické učebnice, které pro mě byly velkou inspirací. Všechny materiály jsou uvedeny v seznamu použité literatury níže. Získané poznatky

jsem následně aplikovala na část praktickou, kde mým cílem bylo vytvořit vzdělávací program s názvem Rusalka.

Operní dílo jako takové by bylo pro děti na rozbor a vysvětlení velmi náročné, proto jsem se rozhodla využít přepracovanou verzi, kterou vytvořila autorka Marková-Krystlíková (2017). K realizaci jsem použila i CD se zvukovými nahrávkami, které bylo součástí knihy. Kompaktní disk obsahuje celkem 14 skladeb, které nahrál orchestr Národního divadla v Praze, pod taktovkou Zdeňka Chalabala a Jana Chalupeckého. K uskutečnění programu bylo zapotřebí i různých pomůcek, které jsem měla možnost zapůjčit si v mateřské škole nebo jsem si je přinesla z domova. Využité pomůcky jsou uvedeny u každé činnosti.

V níže uvedené praktické části uvádím osm dní k realizaci vzdělávacího programu na motivy Rusalky. Každý den je popsán jako cesta příběhem, kde jsou děti motivovány knihou od výše zmíněné autorky. Pro snazší vžití se do příběhu nejprve knihu s dětmi rozeberu. Následující dny už bude příběh pouze volně vyprávěn a děti budou pomocí prožitkového učení příběh po částech poznávat. Druhý až sedmý den tedy obsahuje mnou vytvořené volné převyprávění příběhu, kde jsou uvedeny jednotlivé hudební činnosti. Tyto aktivity obsahují svůj popis, organizační formu, pomůcky a cíl. Použité činnosti, které v programu uvádím, jsou čerpány z nastudované odborné a praktické literatury, která je zaměřená na hudební vzdělávání dětí v předškolním věku. Aktivity jsou upraveny tak, aby seděly na dané téma. Dále jsem inspiraci čerpala z následových hospitací a z vlastní praxe.

Během realizace prvního dne děti seznámím s příběhem. Pak každý den budeme začínat autorskou básničkou pro vstup do příběhu a básničkou budeme taktéž každý den příběh opouštět. Tento postup jsem zvolila především z toho důvodu, aby bylo pro děti jednodušší rozeznat rozdíl mezi příběhem a realitou. Na závěr každého dne proběhne reflexe jednotlivých činností s dětmi, kdy dětem budu pokládat vždy stejné otázky, případně budu vycházet ze situace a celkového naladění dětí. Dále uvedu svou vlastní sebereflexi. Do programu jsem mimo hudebních činností zařadila i činnosti artikulační a různá dechová cvičení. Je to z toho důvodu, že zastávám názor, že tyto aktivity by měly být nepostradatelným komponentem hudebního vzdělávání dětí v mateřských školách. a to především z toho důvodu, že jsou dobrou dispozicí ke zpěvu a ke správnému vyslovování. Každý den jsem připravila činnosti různého charakteru, kde jsou rozvíjeny

právě hudební schopnosti. Záměrně se některé činnosti ve vytvořeném programu opakují, abych po realizaci programu mohla na základě využití metody pozorování posoudit, zda skutečné u dětí byly rozvíjeny hudební schopnosti a dovednosti, a zdali došlo k posunu.

5.5. Realizace programu „Rusalka“

5.5.1. 1. den „Seznámení s příběhem“

Seznámení s operou Rusalka

Čtení přečtené verze z knihy Jiřiny Markové – Krystlíkové.

(viz příloha č. 1)

Co je to opera a jak se na ni hraje?

Popis: Za devatero horami a lesy je země, kde si lidé zpívají. Nejenom písničky, oni si tím zpíváním i povídají. a cokoliv byste chtěli říct, musíte tam zlehka zazpívat. Představme si, že jsme v takové zemi. Děti se rozdělí na dvě skupiny. Jedna budou obyvatelé lesa a druhá lovci. Lovci se setkají s obyvateli lesa a ptají se na vše možné, ale musí se domlouvat pouze zpěvem.

Organizace: Volný pohyb v herně

Cíl: Uvědomění si podstaty opery, procvičení mluvidel

Představení postav příběhu

Popis: Děti vytleskávají rytmus názvů postav z příběhu. Pro lepší zapamatování a vybavování si názvů postav před děti položíme obrázky všech postav, které si nejprve představíme a následně vytleskáme. Ru – sal – ka, je – ži – ba – ba, ví – la ...

Pro větší procvičení rytmu můžeme další kolo opakovat vytleskávání jmen dětí. Dítě nejprve vytleská své jméno a následně jméno svého kamaráda po levé straně. Např. Já – jsem – Pe – pa – to – je – Da – ví – dek...

Organizace: Děti sedí v kruhu na koberci

Pomůcky: Obrázky postav z příběhu

Cíl: Rozvoj rytmického cítění

Reflektivní otázky položené dětem na závěr dne

- Co vás dnes nejvíce zaujalo?
- Bylo něco, co vás nebavilo?
- Co byste si chtěly zkusit znovu?
- Co bychom mohli příště udělat jinak?

Shrnutí reflexe s dětmi

S dětmi jsme si sedli do kruhu a společně jsme si povídali o tom, co se nám dnes líbilo, co nás zaujalo, ale také jsme hovořili o tom, co by si děti chtěly vyzkoušet znovu. Z odpovědí vyplynulo, že děti nejvíce zaujala aktivita, kde jsme si hráli na operu, a právě tato aktivita se stala i favoritem, který by si děti rády zkusily znovu.

Sebereflexe

Seznámení s operou Rusalka – Na začátku jsem dětem přečetla příběh Rusalky z knihy, jejíž autorkou je Jiřina Marková – Krystlíková. Publikace je krátká a je pestře ilustrovaná. Pomocí příběhu jsem tedy děti motivovala a povídali jsme si o tom, co bude následovat další dny. i když je kniha krátká, čtení jsem prokládala různými otázkami, abych si udržela pozornost dětí. Na závěr tohoto úvodu jsem dětem pustila na televizi kratičký kousek z opery Rusalka, který je dostupný na webovém portálu YouTube. Na dětech jsem si všimla prvotního šoku. Bylo zřejmé, že se s tímto žánrem ještě nikdy nesetkaly.

Co je to opera a jak se na ni hraje? – Tato činnost se ukázala jako nejvíce vhodná a ideálně zařazená po videoukázce opery. Děti měly možnost si vyzkoušet, co je podstatou opery, a to, že všechno, co chtějí postavy sdělit, se musí pouze zpívat. Proto nám ve třídě vznikly krásně zpívané dialogy, kdy se lovci ptali obyvatelů lesa na cestu do školky, co bude k obědu či jaké mají oblíbené domácí zvířátko. Popravdě mě mile překvapilo, že děti o tuto činnost projevíly takový zájem.

Představení postav příběhu – Na závěr jsme si vyzkoušeli vytleskávání postav z příběhu. Děti vytleskávání důvěrně znají a ovládají, proto tato aktivita byla pro děti velmi snadná. Proto jsme s dětmi ještě postavám vymýšleli přídavná jména. Vznikl nám tak velký hastrmánek, bledá rusalka, zlá ježibaba a jiní.

5.5.2. 2. den „Jak se budí hastrmánek“

Říkadlo pro vstup do příběhu (autorský text)

Jedna, dva, tři, hop a skok,
Do příběhu ještě krok.
Odemkneme dvířka klíčkem,
Hrát si budem pod měsíčkem.
Tak se třikrát zatočíme,
a na zem se posadíme.
Už se všichni těšíme,
Co se dneska dozvíme.

...Byl jednou jeden les a uprostřed toho lesa se nacházel palouček s jezerem. Ale nebyl to obyčejný les, ani obyčejný palouček s jezerem. Byl něčím neobyčejný. Žily zde kouzelné bytosti. Jednoho letního večera si vítr pohrával s listy v rákosí...

Jak si vítr hraje s listy v rákosí

Popis: Děti představují listy. Učitelka hraje na klavír melodii skladby „Jarní Romance“ od Ilony Jurníčkové a děti se pohybují dle hrané melodie.

Organizace: Děti jsou rozestoupeny volně v prostoru třídy

Pomůcky: Elektrické klávesy, noty skladby Jarní romance od Ilony Jurníčkové

(viz noty č. 1)

Cíl: Rozvoj sluchového vnímání a pozornosti, pohybová reakce na změnu melodie

...Jezero bylo rákosím obklopeno a na jednom z břehů rostla prastará vrba, jejíž mohutné větve se něžně houpaly na hladině. Protože bylo léto a byl krásný večer, na obloze nebylo vidět ani jeden mráček. Na palouček tedy mohly začít prosvítat paprsky měsíce. Na prastaré vrbě nad jezerem sedí rusalka a smutně sleduje své sestry, lesní žínky, které tančí, žertují a zpívají si...

Tanec víl

Popis: Učitelka hraje na klavír melodii skladby Vltava od Bedřicha Smetany. Děti jsou vílami, které tančí na kulatém paloučku. Děti udržují tvar kruhu. Když melodie hraje, děti

v kruhu tančí dle melodie. Když melodie ustane. Děti (víly) se seběhnou do kruhu, aby se schovaly před zraky lidí.

Organizace: Volný pohyb po třídě

Pomůcky: Elektrické klávesy, noty skladby Vltava

Cíl: Rozvoj sluchového vnímání a pozornosti, rozvoj pohybové reakce na změnu melodie
(viz obrázek č. 1, viz noty č. 2)

...Víly tančí velmi rády, ale ještě raději jsou, když je u toho pozoruje hastrmánek. Vodník žije na dně jezera. Víly se proto rozhodnou, že hastrmánka probudí. „Hastrmánku, měsíc stoupá, už se tobě v okně houpá, hou, hou, hou.“...

Spící hastrmánek

Popis: Učitelka má bubínek, kterým udává rytmus chůze. Bubínek symbolizuje vodníkovu chrápání. Děti jsou víly, které jdou k jezeru vzbudit hastrmánka. Když je rytmus pomalý, děti volí pomalou chůzi. Když rytmus začne zrychlovat, děti spěchají k jezeru. Při jednom silném a dlouhém úderu na bubínek se děti rychle posadí na zem, aby se schovali našťvanému vodníkovi, kterého vzbudily. Když bubínek začne postupně zesilovat, znamená to, že vodník opět usnul, děti si stoupají a opět do rytmu kráčí.

Organizace: volný pohyb po třídě

Pomůcky: Bubínek

Cíl: Rozvoj rytmického cítění, soulad pohybu s rytmem

...Čerstvě probuzený vodník se vynoří z vody. Protáhne se a snaží se chytit některou z lesních žínek. Ale samozřejmě se mu to vůbec nedaří. Víly si dělají z vodníka legraci, skotačí kolem něj a dorážejí...

Jak víly posílaly pusinku vodníkovi

Popis: Děti sedí v kruhu. Snaží se špulit rty tak, jako by dávaly někomu pusinku. Následně posílají polibek vzduchem do kruhu. Pohrávají si s ústy a zkouší různé druhy úsměvů, které gradují. Nejprve letmý úsměv, poté šibalský úsměv, úsměv od ucha k uchu, tichý smích, který přejde v hlasitý smích.

Organizace: v kruhu, vsedě na koberci

Cíl: procvičení motoriky mluvidel a dechového svalstva

...Vodník se s vílami vítá a povídá: „Pěkně zdravím z lesa k jezeru, mám dole na dně spoustu zlatých rybek. Kterou z vás si stáhnu k nám?“...

Nadšení vodníka a zlatých rybek

Popis: Vodníkovi se moc líbí, jak víly zpívají a tancují a společně s rybkami jim tleská. Učitelka je v roli vodníka a začne tleskat co nejhlasitěji. Rybky (děti) se přidávají postupně po kruhu. Učitelka začíná měnit dynamiku tleskání. Děti se přizpůsobují. Obměnou je střídání tleskání a pleskání o stehna.

Organizace: Děti stojí v kruhu

Cíl: rozvoj rytmického citění, rozlišování změn dynamiky a tempa

...Lesní žínky se chichotají a couvají od jezera. Nakonec se rozutečou a je slyšet jen jejich líbezný smích. Vodník je totiž velmi zapomnětlivý a jména lesních žínek se nepamatuje...

Jak se asi jmenuje?

Popis: Chlapci jsou vodníci a dívky jsou lesní žínky. Každý si vymyslí pohádkové jméno, které za pomoci ozvučných dřívěk rytmicky zahraje.

Např. Já – jsem – vod – ník – Če – síl – ko. Já – jsem – víla – a – má – ka.

Organizace: Děti sedí v kruhu

Pomůcky: ozvučná dřívka

Cíl: Rozvoj myšlení a fantazie, procvičování rytmického citění

Říkadlo pro opuštění příběhu (autorský text)

Jedna, dva, tři, hop a skok,
Ven z příběhu ještě krok.
Zamknem dvířka našim klíčkem,
Zítra budem si hrát pod měsíčkem.
Tak se třikrát zatočíme,
A dlouhou řadu utvoříme.
S příběhem se dnes již rozloučíme,
A na zítřek se moc těšíme!

Shrnutí reflexe s dětmi na základě reflektivních otázek (reflektivní otázky viz str. 33)

Od dětí jsem se v komunitním kruhu dozvěděla, že je nejvíce uchvátila činnost s názvem „*Jak se asi jmenuje*“. Když jsem se dětí optala, co je na této aktivitě zaujalo nejvíce, odpovídaly, že to byly dřívka, na které mohly hrát. Znovu by si pak děti rády zahrály hru na „*Spícího hastrmánka*“. Když jsem položila otázku, co bychom mohli příště udělat jinak, děti dlouze přemýšlely, a nakonec se shodly na tom, že bychom si mohly déle hrát na tancující víly.

Sebereflexe

Tento den jsme začali tím, že jsme se společně naučili básničku pro vstup do příběhu. Vzdělávací program jsem vytvořila tak, aby jednotlivé činnosti navazovaly na převyprávěný příběh.

Jak si vítr hraje s listy v rákosí – děti se v této činnosti proměnily v listy v rákosí, se kterými si vítr pohrává. K aktivitě jsem dětem na elektrické klávesy hrála skladbu od Ilony Jurníčkové s názvem Jarní romance. Děti bystře poslouchaly hranou melodii a pohupovaly se do rytmu. Když jsem hru na klávesy začala zpomalovat, děti se pohupovaly pomaleji, když jsem naopak začala zrychlovat i děti zareagovaly na změnu rychlejšími pohyby. Ve skladbě se střídají vysoké a nízké tóny. Proto jsem aktivitu ztížila tím, že při vysokých tónech se děti pohybovaly po špičkách a při nízkých tónech se pohybovaly při zemi. Když jsem přestala hrát úplně, děti si lehly na zem.

Tanec víl – další činnost byla záměrně zvolená dost podobně jako činnost předchozí, akorát byla jinak motivována. Zjistila jsem, že víly jsou pro děti mnohem přitažlivější téma než listy v rákosí. Při této aktivitě se děti bavily mnohem více než u té předchozí, ačkoliv jsou téměř stejné.

Spící hastrmánek – Tuto aktivitu jsem do programu zařadila mimo jiné i z toho důvodu, že jsem věděla, že děti baví. Hrajeme podobnou hru s dětmi při každé mé návštěvě mateřské školy, a proto jsem byla zvědavá, jestli je hra bude bavit i s motivací hastrmánka a se zvukovým signálem. Ze začátku děti byly mírně zmatené, protože hru normálně hrajeme na motivy medvěda, ale po pár minutách se zorientovaly a hra je na první pohled bavila. Nakonec se jim motivace hastrmánka zalíbila a dokázali se tak lépe

vžít do role. Rytmické cítění a jeho rozvoj byl tedy bonusem k dětské radosti. Děti si pak už byly v aktivitě jisté a hru si užívaly. Na výměnu rytmů reagovaly téměř ihned.

Jak víly posílaly pusinku vodníkovi – při této aktivitě jsme si s dětmi sedli do kruhu a namotivovala jsem děti tím, že jsou vodníci a víly, a posílají si navzájem pusinky. a protože se mají velmi rádi, začnou se na sebe letmo usmívat, potom letmý úsměv přejde do šibalského, nakonec už se smějí od ucha k uchu a na závěr celá třída propukla v nekontrolovatelný smích. Bylo to tak krásné a přirozené, že jsme se smáli tak dlouho, až se na nás přišly podívat děti i z vedlejší třídy. Tuto činnost jsem zařadila z důvodu procvičení motoriky mluvidel a obličejových svalů.

Nadšení vodníka a zlatých rybek – Abych v dětech opět rozvíjela rytmické cítění, zařadila jsem tuto aktivitu na tleskání, kde děti měly za úkol přizpůsobovat se změně tempa a dynamiky tleskání. Nejprve jsem tedy začala já, postupně se ke mně přidávaly děti po kruhu, až jsme nakonec tleskali všichni. Z počátku to bylo trochu zmatené, a vznikl nám ve třídě trošku zmatek, ale nakonec všechny děti pochopily, že cílem je reagovat adekvátně a včas na změnu a té se přizpůsobit. Na závěr jsme zkusily i obměnu, kdy jsme k tleskání přidali pleskání o stehna.

Jak se asi jmenuje? – V této činnosti měly děti za úkol vymyslet si své jméno, když by byly vodníkem nebo lesní žínkou. Do této aktivity jsem poprvé zapojila pro děti neobvyklou pomůcku, a to ozvučná dřívka. Ze zkušenosti s touto třídou vím, že hudební nástroje moc často nepoužívají, a proto jsem byla přesvědčená o tom, že děti bude činnost bavit. Děti seděly v kruhu a povídali jsme si o pohádkách, kde jsou víly a hastrmani, abych jim napověděla a pomohla s vymyšlením jejich pohádkového jména. Pak jsem dětem ukázala, co budeme dělat. V některých očích jsem viděla upřímnou radost a natěšení, až dostanou ozvučná dřívka do ruky. Úkolem tedy bylo vymyslet jméno a rytmicky ho vyfukat pomocí ozvučných dřívek. Dětem to šlo báječně. Rytmicky jsme se navzájem představili a zjistili jsme, že ve třídě máme například vílu Elsu, Mínu, Evelínu, Ester a vodníka Barnabáše, Česílka, ale i Čestmíra a Evžena.

5.5.3. 3. den „Zamilovaná Rusalka a její trápení“

Říkadlo pro vstup do příběhu (viz str. 34)

...Vodník se porozhlédne po okolí a všimne si rusalky, která sedí na prastaré vrbě nad jezerem. Tatíček vodník vidí, že jeho dceru rusalku něco trápí. Vůbec netančila a je velmi smutná. Svěřuje tatínkovi vodníkovi své trápení. Zamilovala se do člověka. Vodník je vyděšený a zoufalý. Radí rusalce, ať si dál užívá svého nadpozemského života a nechá se dál kolébat vlnami na jezeře...

Jak se kolébají vlny na jezeře

Popis: V ruce mají šátek, kterým ladně pohupují. Učitelka si vezme chřestidla, která pro tuto aktivitu budou symbolizovat vlny na jezeře. Pokud děti uslyší zvuk chřestidla, budou se kolébat jako vlny. V okamžiku, kdy zvuk chřestidel začne slábnout, je to pro děti signál, že se vlny uklidňují a děti mají svůj pohyb zvolnit. Když zvuk chřestidel ustane úplně, děti si lehnou v tichosti na zem.

Organizace: Děti stojí v kruhu.

Pomůcky: šátky, chřestidla

Cíl: soulad pohybu s dynamikou

(viz obrázek č. 2)

...Jenže rusalka je již rozhodnuta. Chce se stát člověkem a prosí tatínka vodníka o pomoc. Vodníkovi postupně dochází, že je vše ztraceno. Pošle tedy rusalku za ježibabou. Otáčí se od rusalky, vrací se zpět pod hladinu a pláče...

Pláč vodníka a pláč rusalky

Popis: Děti sedí v kruhu a hádají, kdo pláče, jestli vodník (hluboké klavírní tóny) nebo rusalka (vyšší klavírní tóny). Pro ztížení aktivity můžeme hrát melodii nízko (vodník) a vysoko (rusalka). Děti pak říkají, kdo z nich pláče.

Organizace: Děti sedí v kruhu

Pomůcky: elektrické klávesy

Cíl: Rozvoj tonálního citění

...Stmívá se a přichází temná noc. Na nebe se vyhoupl měsíc a krásně svítí. Rusalka se rozhodne spustit z vrby a sedá si na břeh jezera. Je smutná, že zklamala svého tatínka. Často si rusalka povídá s měsícem a svěřuje mu své trápení. Proto se rozhodne svěřit se mu i tentokrát. „Měsíčku na nebi, hlubokém, světlo tvé daleko vidí. Po světě bloudíš širokém, řekni mi, kde je můj milý? Zasviť mu do daleka, řekni mu, kdo tu naň čeká...“...

Poslechová činnost – árie Měsíčku na nebi

Popis: Učitelka dětem pustí kousek operní árie. Děti mají za úkol poslouchat, o čem rusalka zpívá. Po chvíli učitelka hudbu vypne a děti řeknou, co si myslí, že se v árii zpívá. Nakonec učitelka dětem vysvětlí text a pustí dětem úryvek ještě jednou, aby si to zkusily vyposlechnout.

Organizace: děti sedí v kruhu

Pomůcky: CD z knihy, stopa 5 – árie Měsíčku na nebi hlubokém

Cíl: rozvoj sluchového vnímání, rozvoj sluchové pozornosti

Rusalka zpívá a víly opakují

Popis: Učitel je v roli rusalky a děti jsou v roli víl. Rusalka zpívá libovolnou melodii (např. pohádkovou melodii z pohádky o víle Amálce). Víly se snaží melodii zopakovat. Mění se hlasitost, kdy rusalka zpívá tišeji, hlasitěji, mění i tempo – zpívá rychleji a pak zase zpomaluje.

Organizace: děti sedí v kruhu

Cíl: Hudební paměť, rozlišování změn dynamiky a tempa

...Rusalka má jedinou možnost. Jestli se chce stát člověkem, musí za ježibabou. Rusalka ví, že ježibaba má chaloupku nedaleko jezera, proto na ní zavolá. Ježibaba se probudí a vytáhne rusalku, která je upoutaná mezi lekníny a vlnami. Přitom předřikává kouzlo: „Nožičky, neste ji, držte ji, vida, vida, jak chodit už umějí.“ Rusalka moc dobře ví, co ježibaba dokáže svými kouzly a lektvary. Prosí ji tedy o pomoc. Žádá o lidskou duši. Ježibaba to samozřejmě dokáže, ale neudělá to zadarmo. Na oplátku žádá rusalčin hedvábný šat a líbezný hlas. Připomíná rusalce, že jestli její milý zradí, ona zůstane navždy prokleta. Rusalka se vším souhlasí a pozoruje, jak ježibaba čaruje...

Ježibaba čaruje

Popis: Učitelka je ježibabou, která začaruje děti pomocí kouzelné hůlky. Díky tomu může s dětmi pohybovat. Děti se pohybují dle klesající či stoupající melodie, následně podle dynamiky i tempa.

Organizace: volný pohyb po třídě

Pomůcky: kouzelná hůlka, elektrické klávesy

Cíl: Rozvoj sluchového vnímání a pozornosti, rozlišování dynamiky a tempa

Ježibaba vaří jedy

Popis: Děti jsou ježibabami, které vaří lektvar pro rusalku. Pantomimicky děti předvádějí, jak míchají v kotli lektvar a následně předvádí, jak ochutnávají. Učitelka dbá na výraznou motoriku mluvidel. Děti vymýšlejí, jaké zvuky může vydávat ježibaba, a návrhy předvádějí.

Organizace: děti sedí v kruhu na koberci

Cíl: cvičení motoriky mluvidel, artikulační cvičení

Odhalení kouzla začarovaného šátku

Popis: Uprostřed na zemi je pod šátkem schováno několik předmětů (hudební nástroje Orffova instrumentáře a jiné přebytečné věci). Každé z dětí si jednu věc vytáhne, pojmenuje ji a řekne, na co se používá. Když děti odhalí všechny začarované předměty, zahájíme diskuzi, čeho je více (počítáme předměty a porovnáváme).

Organizace: Děti sedí v kruhu.

Pomůcky: Šátek, hudební nástroje, klíče, propiska, kelímky s vodou

Cíl: Rozvoj fantazie a představivosti, rozvoj hmatového vnímání, procvičení předmatematických představ, diskuze o hudebních nástrojích a jejich použití

(viz obrázek č. 3)

Jak se víly seznamují s hudebními nástroji

Popis: Ve středu kruhu jsou nástroje Orffova instrumentáře (ozvučná dřívka, triangl, bubínek s paličkou, aj.). Nejprve se děti s nástroji seznámí. Poté se učitelka dětem

předvede, jak s nástroji manipulovat a pošle nástroje dětem po kruhu k vyzkoušení. Děti vymýšlí, co jim jednotlivé zvuky připomínají z běžného života.

Organizace: Děti sedí v kruhu

Pomůcky: nástroje Orffova instrumentáře

Cíl: Poznávání Orffových nástrojů, poznávání jejich charakteristických zvuků, zafixování správné manipulace s nástroji Orffova instrumentáře

Říkadlo pro opuštění příběhu (*viz str. 36*)

Shrnutí reflexe s dětmi na základě reflektivních otázek (*reflektivní otázky viz str. 33*)

Děti dnes odpovídaly s velkým zájmem. Nejvíce se jim zalíbily činnosti, kde opět mohly manipulovat s hudebními nástroji. Rády by si znovu zahrály na ježibaby, které vaří jedovaté lektvary. Příště by děti již nechtěly poslouchat a rozebírat hudební ukázkou.

Sebereflexe

Jak se kolébají vlny na jezeře – Děti si v této aktivitě zahrály na vlny na jezeře. Pohybovaly se dle intenzity hry na chřestidla. Když začal zvuk chřestidel slábnout, děti svůj pohyb zvolnily, v případě, že zvuk ustal úplně, děti si lehly na zem a byly tiše. Tuto činnost jsem záměrně zařadila jako první tento den, protože se při ní děti vyřádily. Bohužel byly natolik nadšené, že jsme párkrát musely činnost přerušit a zopakovat si pravidla bezpečného chování ve třídě.

Pláč vodníka a pláč rusalky – V této aktivitě jsem využila elektrických kláves, které jsem si na činnost zapůjčila ve vedlejší třídě. Dítě rozeznávaly hluboké a vysoké tóny. Když byl tón hluboký, jednalo se to pláč vodníka, když byly tóny vysoké, plakala rusalka. Děti tak říkaly jen heslovitě buď „Vodník“ nebo „Rusalka“. U této činnosti jsem při plánování takový zájem neočekávala a mile mě to překvapilo.

Poslechová činnosti – árie Měsíčku na nebi – Toto byla zásadní činnost, kdy jsem s dětmi poprvé rozebírala operní árii. Dokonce mi jeden chlapec řekl, že tuto písničku zná z filmu. Nakonec jsme společně zjistili, že ji zná z televize z filmu od Zdeňka Trošky. Nejprve jsme si pustili úryvek. Následně jsem se dětí optala, o čem se v písni zpívá. Děti mi nedokázaly odpovědět. Jen zmínily měsíc na nebi. Proto jsem jim árii pustila znovu s tím, aby pečlivě

poslouchaly. Nakonec jsme pár slov daly dohromady, ale musely jsme si potom text vysvětlit.

Rusalka zpívá a víly opakují – V této činnosti jsem zvolila nápěvek „NÁ“, kdy jsem dětem zpívala melodii z pohádky o víle Amálce, děti melodii napodobovaly a snažily se dodržovat stejné tempo a dynamiku jako já. Byl to docela chaos a tuto činnost bych tedy hodnotila jako ne úplně vydařenou. Myslela jsem si, že je to z toho důvodu, že ne všechny děti melodii znají, proto jsem k této činnosti opět použila elektrické klávesy a zahrála melodii písně Holka modrooká. Avšak tato činnost byla pro děti jedna z těch těžších, ačkoliv jsme ji nakonec zvládli.

Ježibaba čaruje – Nejprve jsem děti namotivovala začarováním pomocí kouzelné hůlky. Děti zůstaly ve středu koberce a já usedla ke klávesám. Hrála jsem melodii písně „Já jsem muzikant“ a děti se pohybovaly dle klesající a stoupající melodie a následně podle dynamiky a tempa. Když melodie utichla, děti si lehly na zem a zhluboka dýchaly. Tuto činnost jsme již praktikovaly, proto děti nevykazovaly známky nejistoty a hru si užily.

Ježibaba vaří jedy – Pro uvolnění jsem zařadila i činnost, kdy děti pantomimicky předvádějí, jak vaří lektvary a následně je ochutnávají. Bohužel tato činnost u dětí nebyla tak oblíbená, jak jsem očekávala. Proto jsem po třídě sesbírala hračky z dětské kuchyňky a lektvary jsme vařili z dostupných plastových surovin (hraček). Děti si pak činnost užily a vymýšlely názvy pro své lektvary, ačkoliv to nebyl cíl této aktivity a artikulační cvičení a procvičování motoriky mluvidel probíhalo jen podvědomě.

Odhalení kouzla začarovaného šátku – Protože ježibaba čarovala, namotivovali jsme si ve třídě také čarování a pod šátek jsem dětem schovala několik předmětů. Hudební nástroje Orffova instrumentáře, klíče, propisku, kelímky s vodou. Děti postupně předměty odhalovaly. Odhalovat tajemství je moc bavilo. Každé z dětí pod šátek sáhlo, vyndalo jeden předmět, řeklo, na co se používá. Když jsme odkryli tajemství celého šátku, předměty jsme si společně spočítali a srovnali jsme je podle velikosti. Tím jsme si procvičili i předmatematické dovednosti. Nakonec jsme si odhalené hudební nástroje vyzkoušeli.

Jak se vily seznamují s hudebními nástroji – K odhaleným hudebním nástrojům jsem dětem přidala ještě další. Dětem jsem názorně ukázala, jak se s nástroji správně manipuluje a upozornila jsem je na ohleduplnost vůči nim, aby je neponičily. Dětem jsem pak nástroje po kruhu poslala, aby mělo každé z dětí možnost si nástroj vyzkoušet. Překvapilo mě, že děti si na nástroje dávaly skutečně pozor. Možná to bylo i z toho důvodu, že do kontaktu s nimi nepřijdou tak často, a proto si je nechtěly poškodit. Největší úspěch sklidil bubínek a triangel. S dětmi jsme pak diskutovali o tom, co jim jednotlivé zvuky připomínají. Dozvěděla jsem se, že například triangel jim připomíná zvonění Ježíška na Vánoce, bubínek zase dupání koní a běh po schodech atd.

5.5.4. 4. den „Setkání s princem a jeho nerozhodností“

Říkadlo pro vstup do příběhu (viz str. 34)

...Obloha se rozjasňuje a k jezeru na koních přijíždí lovecká družina i s princem...

Jízda na koni

Popis: Každé z dětí si vezme židli a dá si ji do prostoru na koberec. Děti si na židli sednou obkročmo. Židle představují koně, na kterých k jezeru přijela lovecká družina. Učitelka instruuje styl jízdy a názorně pohyby dětem předvádí.

„Jedeme na koni“: Děti sedí obkročmo na židli, ruce mají položené na opěrce židle a skáčou.

„Otěže“: Děti sedí obkročmo na židli, dělají, že v rukou drží otěže.

„Rozhlížíme, rozhlížíme“: Děti se rozhlíží nejprve doprava a poté doleva.

„Fouká vítr“: Děti sedí na koni a rukama dělají kolotoč.

Učitel mění pokyny dle uvážení,

Organizace: Děti sedí na židlích, které jsou rozmístěny v prostoru

Pomůcky: Židle, audionahrávka Comedian Galop (viz elektronické hudební zdroje č. 1)

Cíl: reakce na signál, rozvoj rytmického cítění a dodržování rytmu v souladu s pohybem (viz obrázek č. 4)

...Princ se už dlouhou dobu snaží chytit bílou laň, která se mu vždy u jezera ztratí. Je nešťastný, nařizuje své družině, aby ho nechali o samotě a jeli zpět na zámek. Princ sesedá z koně a usíná na břehu jezera...

Spící princ

Popis: Děti sesednou ze židle symbolizující koně a lehnou si na zem. Zavřou oči a hrají si na spícího prince. Učitelka dětem dává instrukce, jak dýchat a děti při tom kontroluje. Děti se nejprve nadechnou nosem a vydechnou ústy. Poté se nadechnou nosem a vydechnou nosem, pak se nadechnou ústy a vydechnou nosem, a nakonec se nadechnou ústy a jimi také vydechnou.

Organizace: Děti leží na koberci

Cíl: posilování dechového svalstva, relaxace a uvolnění

...Z polospánku ho probouzí krásná bosá rusalka se zlatými vlasy. Sklání se nad ním a princ je její krásou očarován. Neví, zdali je to skutečnost nebo sen, proto zahalí rusalku do svého pláště a odvádí si ji na zámek...

Kdo je rusalka?

Popis: Děti mají zavřené oči. Učitelka vybere jedno z dětí, které půjde do středu kruhu a přikryje ho dekou. Děti otevřou oči a ptají se: „Rusalko krásná, kdopak jsi?“ Schované dítě svým hlasem pípne a děti na tomto základě hádají, které z dětí je rusalkou.

Organizace: Děti stojí v kruhu.

Pomůcky: Deky

Cíl: rozvoj sluchového vnímání a sluchové pozornosti

...Na zámku už všichni chystají velkou hostinu. Jde kolem zvědavý hajný Vaněk, který se vrací z lesa, kde hledal zvířata...

Hajný hledá zvířátka v lese

Popis: Do středu kruhu položíme plastová zvířátka ze stavebnic případně obrázky. Děti rozlišují názvy jednotlivých zvířat a rytmicky je vytleskají. Pro ztížení aktivity přidáváme i přídatná jména. Např. Ry – chlá – li – ška, hně – dý – za – jíc, atd...

Organizace: Děti sedí na koberci

Pomůcky: Plastová zvířátka

Cíl: Rozvoj rytmického cítění

(viz obrázek č. 5)

...Hajný se kolem zámku rozhlíží a zavolá si mladého kuchaře a snaží se od něj zjistit, co se to na zámku připravuje. Kuchtík se pustí do vyprávění a hajnému sděluje, že si princ v lese našel podivné stvoření, které vypadá jako žena, ale ne z tohoto světa. Je němá, velmi bledá, a vypadá vyjeveně. Vaněk se zamyslí a dojde mu, že to, co se po království povídá, je tedy pravda a princ se chce s tímto podivným stvořením oženit. Navíc od chvíle, co přišla na zámek, začalo prý v lese strašit a les teď obývá ježibaba s vodníkem...

Zvukové hádanky

Popis: Děti jsou v kruhu. Na znamení učitelky si vyzkoušejí tleskání (rybky na jezeře), dupání (chrápání vodníka pod vodní hladinou), pleskání do stehů (běh jelenů), do kolen (cupitání laní). U všech druhů se postupně mění i hlasitost. Všechny děti zavrou oči a učitelka vytleskává rytmus, který děti opakují. Po zafixování rytmu děti hádají, o jaký zvuk se jedná.

Organizace: Děti stojí v kruhu

Cíl: rozvoj rytmického cítění, rozvoj sluchového vnímání, rozlišování dynamiky

...Kuchař přemýšlí a napadne ho, že možná je ještě šance prince před sňatkem s Rusalkou zachránit. Na zámku se objevila cizí kněžna, která o prince jeví zájem. Vaněk s kuchařem si v dálce všimnou krásné rusalky, která je smutná. Princ Rusalce vytýká, že je chladná a on jen touží po objetí a lásce. V tom se do jejich hovoru vloží cizí krásná kněžna, která princovi vyčítá, že se nestará o své hosty. Pak princovi vyčte, že se zahazuje s rusalkou, která nemluví...

Rusalka nebo kněžna?

Popis: Učitelka hraje na elektrické klávesy dvojicí tónů. Děti mají za úkol rozeznat, jestli byl druhý tón vyšší nebo nižší než tón první. Jestliže byl tón vyšší, řeknou, že to byla rusalka, v případě nižšího tónu – kněžna.

Organizace: Děti sedí volně v prostoru třídy.

Pomůcky: elektrické klávesy

Cíl: Rozvoj sluchového vnímání, rozlišení nižšího a vyššího tónu

...Princ se kněžně začne omlouvat. Princ nařídí rusalce, aby si šla obléct slavnostní šaty na ples, a omlouvá se kněžně, že se jí dostatečně nevěnoval. Rusalka zůstává osamělá na paloučku a dochází jí, že vodník měl pravdu a princ ji už nemiluje. Rusalka by si potřebovala s někým promluvit, jenže nemůže mluvit, a proto se snaží naučit aspoň řeči zvířat...

Rusalka se učí řeči zvířat, aby jim rozuměla

Popis: Děti v kruhu zkoušejí společně s učitelkou napodobovat zvuky jednotlivých lesních zvířat. Učitelka dbá na výraznou artikulaci. Mění se i dynamika vyjadřování.

Organizace: Děti stojí v kruhu

Cíl: Artikulační cvičení k procvičení motoriky mluvidel, rozlišování změn dynamiky

Říkadlo pro opuštění příběhu (viz str. 36)

Shrnutí reflexe s dětmi na základě reflektivních otázek (reflektivní otázky viz str. 33)

Z dnešní reflexe s dětmi jsem měla ohromnou radost. Děti byly z činností nadšené. Nejvíce z jízdy na koni a ze zvukových hádanek. Znovu by si rády vyzkoušely aktivitu s názvem „Rusalka nebo kněžna“, kde jsem dětem umožnila vyzkoušet si hru na elektrické klávesy. Jeden chlapec byl z elektrických kláves natolik nadšený, že chce klávesy domů, aby na ně mohl hrát neustále a mohl si činnost vyzkoušet i s rodiči.

Sebereflexe

Jízda na koni – K realizaci této činnosti jsem využila inspiraci z praxe. Aktivitu jsem si následně upravila tak, aby děti mohly předvádět jízdu prince k jezeru a povedlo se. Jako hudební doprovod jsem dětem pustila audionahrávku písně Comedian Galop. Děti činnost ohromně bavila, a i já jsem si ji s dětmi užila. Děti se sladily s rytmem a pohybem, rychle si osvojily i slovní pokyny a hned věděly, co dělat. Vyřádili jsme se, a proto se následující činnost na spícího prince velmi hodila.

Spící princ – Děti si lehly na zem a udělaly si pohodlí. Relaxovaly a já jim podávala instrukce o tom, jak dýchat dle slovního pokynu. Zpočátku nám to dělalo problémy. Pro

mě samotnou bylo velmi náročně kontrolovat, zdali to děti dělají správně. U některých dětí se to úplně nedařilo, ale jiné děti s tím neměly sebemenší problémy. Tato činnost byla nakonec zábavnější, než jsem očekávala, děti se bavily tím, že mají dýchat podle toho, jak po nich požadují. Navzájem se sledovali a upřímně se bavily.

Kdo je rusalka? – K této aktivitě se děti postavily do kruhu a otočily se zády do kruhu. Poprosila jsem je, aby si zavřely oči a vybrala jsem jedno z dětí, které jsem posadila do středu kruhu a přikryla jsem ho dekou. Ostatní děti se pak hromadně ptaly, kdo je krásná rusalka. Schované dítě píplo a na tomto základě děti hádaly, který z kamarádů je pod dekou. Navzájem se překřikovaly a dohadovaly, kdo by to mohl být. Na první pokus děti rusalku neidentifikovaly, a proto jsme do hry zařadily i slovíčko PROSÍM, kdy děti opětovně rusalku prosily o nápovědu. Pomocí této aktivity se tedy podařilo naplnit cíl, kdy si děti rozvíjeli sluchovou pozornost a sluchové vnímání.

Hajný hledá zvířátka v lese – Pro tuto hru jsem ze stavebnice vybrala zvířátka. Nejprve jsme si je s dětmi pojmenovaly, abych se ujistila, že děti všechna vybraná zvířátka poznají. Potom jsme si názvy jednotlivých zvířátek vytleskali, a nakonec děti měly za úkol k názvům zvířátek rytmicky přiřadit i přídavné jméno. Ve třídě nám tedy vznikla rychlá ovečka, pomalý medvěd, rohatý kozel, chlupatá liška a jiní. Činnost dětem šla krásně, možná i z toho důvodu, že jsme ji už zkoušeli.

Zvukové hádanky – V této aktivitě jsme si s dětmi vyzkoušeli hru na tělo. Tleskali jsme, pleskali do stehen, do kolen a také jsme dupali. Po osvojení těchto pohybů jsem začala vytleskávat rytmus a děti měly za úkol rytmus opakovat. Na závěr jsme vyzkoušely hádat, o jaký zvuk se jedná. Děti se otočily a hádaly, jestli jde o chrápání vodníka (dupot), rybky na jezeře (tleskání), cupitání laní (pleskání do kolen) či běh jelenů (pleskání do stehen). Nakonec jsme zkusily činnost obměnit tak, že děti místo slovního pojmenování rovnou začaly dělat stejný pohyb. Aktivitu jsem měla naplánovanou na 8 minut, avšak zabralo nám to času o trochu více. Děti hra bavila a byla na nich vidět čistá radost, proto jsme společně vymýšlely další pohyby pro jiná zvířátka.

Rusalka nebo kněžna – Tuto činnost už děti v obměněné podobě prováděly, a to, když hádaly, jestli pláče vodník nebo rusalka. Proto nám činnost šla hladce. Pro zpestření jsem děti pouštěl jednotlivě k elektrickým klávesám a nechala jsem volbu tónů na nich.

Možná i proto se tato činnost stala oblíbenou činností, což mi děti v rámci reflexe prozradily. Nikdy prý totiž na klávesy nehrály.

Rusalka se učí řeči zvířat, aby jim rozuměla – Děti stály v kruhu a společně jsme zkoušely vymýšlet napodobovat zvuky zvířat. Cílem bylo procvičit motoriku mluvidel. Nakonec jsme zvuky začaly měnit. Na závěr jsme začaly měnit i dynamiku jednotlivých zvuků. Z důvodu delšího setrvání u zvukových hádanek nám už nezbylo tolik času na tuto aktivitu. Nicméně to ničemu neškodilo, protože děti byly plné dojmů ze hry na klavír a této činnosti už nevěnovaly takovou pozornost a neustále se mě ptaly, jestli jim ještě někdy dovolím na klávesy zahrát.

5.5.5. 5. den „Vodníkovo naplňující se obavy“

Říkadlo pro vstup do příběhu (viz str. 34)

...Ples začíná a trubači spustily fanfáry...

Jak trubači ztratili hudební nástroje a hádali zvuky

Popis: Učitelka si vezme věci denní potřeby a různě s nimi manipuluje tak, aby vydávaly zvuk. Děti se snaží rozpoznat a určit, o jaké předměty se jedná. (Např. cvaknutí propisky, šustění pytlíku, mačkání papíru, cinkání klíčů, nalévání vody, hra se může ztížit zapojením i nástrojů Orffova instrumentáře)

Organizace: děti sedí v řadě zády k učitelce tak, aby na ni neviděly

Pomůcky: propiska, pytlík, papír, klíče, kelímky s vodou, nástroje Orffova instrumentáře

Cíl: rozvoj sluchového vnímání, sluchové pozornosti a diferenciac

(viz obrázek č. 6)

Na zatoulané noty

Popis: Orchestr na plese poztrácel noty a ty teď neví, kde mají své místo v notovém zápise, a proto hledají svůj houslový klíč (ukážeme dětem, jak takový klíč vypadá i s notovým zápisem). Děti jsou zatoulané noty. Učitelka je klíčem. Všechny děti mají zavázané oči a začnou si broukat svou melodii. Jediný klíč (učitelka) si stoupne někam ke kraji a je potichu. Ostatní noty (děti) začnou na znamení volně chodit prostorem a zpívají

si či broukají. Hledají klíč. Ten poznají podle toho, že jediný mlčí, zatímco, když se potkají dvě noty, každá slyší zpívat tu druhou. Když některá nota najde klíč, přitiskne se k němu bokem a utichne také. Může si sundat šátek a pozorovat ostatní noty. Postupně se okolo klíče seskupí úplně všechny noty.

Organizace: volný pohyb po třídě

Cíl: Pohybové uvolnění, hravost, hlasová odvaha, rozvoj sluchového vnímání

Zámecký tanečník

Popis: Aby se zábava a tanec na zámku rozproudily, je zde zámecký tanečník, který předvádí taneční kroky ostatním. Jeden dobrovolník z dětí je zámecký tanečník. Ostatní děti jsou svatební hosté. Když začne hudba hrát, jdou svatební hosté za zámeckým tanečníkem a opakují po něm jeho improvizované pohyby. Ale když se zámecký tanečník otočí, všichni svatební hosté se zatváří udiveně a stojí jako sochy. Zámecký tanečník se mění.

Organizace: pohyb v prostoru třídy dle vzoru

Pomůcky: CD z knihy, stopa 13 – Slavnostní hudba

Cíl: Pohybová paměť, napodobení pohybu, soulad pohybu s rytmem

...Všichni hosté tančí a nikdo z nich netuší, že je pozoruje vodník. Hosté nosí velké množství svatebních darů a princ přivádí rusalku, ale i kněžnu. Avšak nelze si nevšimnout, že princ se věnuje spíše cizí kněžně než své nevěstě.

Hosté začnou zpívat: „Květiny bílé po cestě všude kvetly, hoch jel k své nevěstě a den se smál tak světlý. Nemeškej, hochu, k milé spěš!“ ...

Poslech operní árie + činnost Jak voní květina

Popis: Děti leží ve třídě na koberci a představují si, jak asi voní svatební květiny. Zavřou oči, zhluboka se nadechnou nosem a vydechnou nosem. Následně se nadechnou nosem a vydechnou ústy. Poté se nadechnou ústy a vydechnou ústy. Nakonec se nadechnou ústy a vydechnou nosem. Učitelka pak může říkat už jen nos – nos, nos – ústa, ústa – ústa, ústa – nos.

Organizace: Děti leží ve třídě na koberci

Pomůcky: CD z knihy, stopa 14 – Květiny bílé po cestě

Cíl: Rozvoj představivosti, procvičování dechového svalstva

...Společnost se báječně baví, tančí a užívá si spousty jídla...

Hudební plesové hádanky

Popis: Na ples se hraje mnoho skladeb. Dětem pouštíme hudbu s různou náladou – veselá, smutná, dovádívá. Děti pomocí pohybu a mimiky vyjadřují, o jaký typ hudby jde.

Organizace: Volný pohyb po třídě

Pomůcky: audionahrávky – Dovádívá (piano verze The pink panther), pomalá (River flows in you – Yiruma), smutná (Nocturno no. 20 in C Sharp minor – Chopin), rychlá (Sonata in C – J. Hyden), líbezná (Humoreska – A. Dvořák)

(viz elektronické hudební zdroje č. 2, 3, 4, 5, 6)

Cíl: Soulad pohybu s rytmem, rozvoj sluchové diferenciaci nálady hudby, pohybová improvizace, vyjádření nálady hudby, procvičení motoriky obličejových svalů případně mluvidel

Poslechová činnost s taneční improvizací

Popis: Na ples se hodně tančí, a proto si jeden tanec také děti zatancují.

Organizace: Libovolný pohyb po třídě

Pomůcky: audionahrávka – Waltz of the flowers – Petr Iljič Čajkovskij

(viz elektronické hudební zdroje č. 7)

Cíl: Taneční improvizace dětí, soulad pohybu s rytmem

Orchestr

Popis: Na každém správném plesu hraje orchestr. Děti si vyzkouší, jak takový orchestr hraje. Každé z dětí si vybere jeden hudební nástroj, na který bude hrát určitý rytmus. Děti se rozdělí do dvou skupin. Učitelka je dirigent. Kombinuje se hra jednotlivých skupin se společným hraním obou skupin – tedy vznikne orchestr.

Organizace: Děti jsou rozděleny do dvou skupin, každá skupina má svůj prostor na koberci

Pomůcky: nástroje Orffova instrumentáře

Cíl: hra na nástroj Orffova instrumentáře, rozvoj pozornosti a rytmického citění

...Baví se všichni až na rusalku, která utíká do sadu k rybníku a je zoufalá. Vodníkovi se omlouvá, že ho zradila. Rusalka je zklamaná, že princ svou přízeň věnuje jiné ženě. Rusalka sedí na břehu a pláče...

Zpěv písně Holka, modrooká

Popis: Děti se píseň naučí, následně se pomocí nástrojů Orffova instrumentáře rytmicky doprovodí.

Organizace: děti sedí v kruhu

Pomůcky: Nástroje Orffova instrumentáře

Cíl: Zpěv, hudební paměť, rytmické citění

Říkadlo pro opuštění příběhu (viz str. 36)

Shrnutí reflexe s dětmi na základě reflektivních otázek (reflektivní otázky viz str. 33)

Při dnešním povídání v komunitním kruhu mě překvapilo, že děti zmínily jako zajímavou činnost hru, kdy jsme si hráli na orchestr. Na začátku došlo k menšímu chaosu, než se děti sehrály, ale evidentně to dětem vůbec nevadilo. Největší úspěch u dětí měla aktivita, kdy jsme si zpívali píseň o holce modrooké, a děti zpěv doprovázely hrou na hudební nástroje.

Sebereflexe

Jak trubači ztratili hudební nástroje a hádali zvuky – tuto činnost jsem motivovala pomocí trubačů, kteří uvádějí ples v příběhu o rusalce. Na pomoc jsem si vzala různé věci denní potřeby, jako jsou propisky, pytlík, papír, klíče, kelímky s vodou, a pár hudebních nástrojů z Orffova instrumentáře. Děti seděly v řadě zády ke mně tak, aby neviděly, který předmět držím v ruce. Zprvu jsme měli trochu problémy s kázní, protože děti nevydržely se neotáčet. Nakonec jsem dětem rozdala škrabošky, abych měla jistotu, že neuvidí. Děti tak měly další netradiční zážitek a já byla ráda, že jsem ve třídě našla dostatek škrabošek, protože jsem s touto situací nepočítala. Pro upoutání pozornosti jsem jako první použila bubínek, jehož zvuk děti bezpečně znají. Pak jsem cvakla propiskou, mačkala papír,

cinkala s klíči. Děti hádaly, jaké předměty tyto zvuky vydávají. Velmi mě potěšilo, že činnost děti bavila natolik, že samy pak chodily po třídě a hledaly předměty, které by mohly také vydávat zajímavé zvuky a dávaly si tak hádanky navzájem.

Na zatoulané noty – Děti byly motivovány orchestrem na plese, který poztrácel noty a ty teď neví, kde mají své místo, a proto hledají svůj notový klíč. Všechny děti si nechaly škrabošky, protože jsem nakonec usoudila, že budou mnohem praktičtější než dětem vázat oči šátkem. Já jsem pro děti byla notovým klíčem. Každé z dětí si začalo broukat svou melodii. Já jediná jsem byla potichu. Na znamení tlesknutí děti začaly chodit obezřetně po třídě a broukaly si, přitom hledaly mě jako svůj notový klíč. Notový klíč poznaly podle toho, že jako jediný byl potichu, když se potkaly dvě noty (dvě děti), tak broukaly. Když pak jedno z dětí prošlo kolem mě, chytlo se mě a utichlo na znamení, že už ví, kam patří. Hra se hrála, dokud všechny noty nenašly svůj notový klíč. Při sepisování programu jsem se této činnosti obávala, ale lákalo mě, si tuto činnosti s dětmi vyzkoušet. Když to posoudím zpětně, nesplnila tato činnost mé očekávání a působilo na mě, že děti si ji taky naplno neužily, o čemž svědčí i to, že o této činnosti se v komunitním kruhu nezmínily. Každopádně jsem ráda, že jsme si to společně vyzkoušely.

Zámecký tanečník – Tuto činnost jsem zvolila z důvodu pohybového uvolnění. Z dětí jsem vybrala jednoho dobrovolníka, který se stal zámeckým tanečníkem, a ostatní děti byly svatebčané na zámku. Zámecký tanečník začal tancovat a ostatní hosté jeho pohyby opakovali. Tanečník stál k hostům zády, ale jakmile se otočil, všichni hosté stáli jako sochy. K této aktivitě jsem zvolila Slavnostní hudbu z rusalky. Počítala jsem s ostychem zámeckého tanečníka, ale chlapec, který se jako dobrovolník přihlásil, se vůbec nestyděl a působil v taneční improvizaci velmi přirozeně, což byl možná i jeden z hlavních důvodů, proč děti tato hra zaujala.

Poslech operní árie a činnost Jak voní květina – Po tanečních kreacích si děti lehly na zem a relaxovaly. Zopakovaly jsme si dýchání, kdy jsem dětem říkala, jak dýchat. Tentokrát už to šlo všem tak, jak jsem požadovala a děti opět nejvíce bavilo pozorovat ostatní kamarády. K dýchání jsem dětem pustila árii z Rusalky s názvem Květiny bílé po cestě, abych jim opět připomněla, jak zní opera.

Hudební plesové hádanky – Po odpočinku jsme se šly znovu rozhýbat. Dětem jsem pouštěla hudbu s různou náladou a úkolem dětí bylo poznat, o jakou náladu jde a pomocí pohybů a mimiky tyto pocity vyjádřit. Bylo vidět, že každé z dětí hudební ukázkou vnímalo jinak, a to na tom bylo to krásné.

Poslechová činnost s taneční improvizací – Aby pohybu nebylo málo, a protože se na plese hodně tančí, pustila jsem dětem skladbu Waltz of the flowers, jejíž autorem je hudební skladatel Petr Iljič Čajkovskij. Děti už byly bez ostychu, a tak si taneční improvizaci užívaly, dokonce se utvořily i dvojice a tancovaly v páru.

Orchestr – Na každém plese hraje orchestr, a to i na tom našem. Proto jsem do programu zařadila i tuto činnost, aby si děti vyzkoušely princip fungování orchestr. Nejprve jsme si společně řekly, co to orchestr je. Některé z dětí již věděly, že orchestr se skládá z muzikantů a z dirigenta. Děti si rozebraly nástroje Orffova instrumentáře a já si zahrála na dirigenta. Zprvu to byl jeden velký chaos, než jsme si s dětmi vysvětlily princip souhry. Nakonec nám vznikl pěkně sehraný orchestr.

Zpěv písně Holka modrooká – Na závěr dne jsme si u kláves zazpívaly píseň, o které vím, že ji děti bezpečně znají. Každé z dětí mělo možnost si vybrat nějaký nástroj z Orffova instrumentáře a tím píseň doprovodit. Děti byly z aktivity nadšené a v komunitním kruhu při reflexi ji hodnotily jako nejlepší z celého dne.

5.5.6. 6. den „Pravá tvář kněžny“

Říkadlo pro vstup do příběhu (viz str. 34)

...Rusalka je nešťastná a svůj žal léčí v náručí svého tatínka vodníka. Náhle uvidí, jak přichází princ s kněžnou a princ ji objímá. Rusalka k němu běží, ale princ ji odstrčí, protože je omámen cizí kněžnou. Avšak kněžna ukáže svou pravou tvář a princi se vysměje. Odhodí darovanou růži a pyšně od rusalky a prince odchází. V tom okamžiku má toho všeho vodník dost a stáhne rusalku k sobě do vody do rybníka...

Jak mluví voda

Popis: Děti si společně s učitelkou vyzkouší hudební experiment. Mezi děti rozdělíme: kelímky (přelévání vody), kelímek s brčkem (bublání do vody), plastovou bednu s vodou

(na utvoření zvuku víru vody). Učitelka je v roli dirigenta a společně s dětmi utvoří jezerní orchestr.

Organizace: děti sedí v kruhu

Pomůcky: kelímky, brčka, voda, plastová bedna, ručník

Cíl: experimentování s vodou a tvorba vodní hudby, rozvoj sluchového vnímání,

Jak vypadá píseň o vodě?

Popis: Dětem učitelka zahraje zkrácenou verzi na klavír dětem ve třídě pro lepší prožitek. Děti během poslechu malují abstraktní pocity. Necháme na dětech, jaké barvy zvolí. Na závěr činnosti každé z dětí může svůj výkres popsat.

Organizace: děti sedí u stolečku

Pomůcky: elektrické klávesy, noty skladby Vltava od Bedřicha Smetany, papíry, pastelky

Cíl: rozvoj tvořivosti, výtvarné ztvárnění hudební skladby, vyjádření pocitů na základě hudebního poslechu

(viz obrázky č. 7, 8, 9, 10)

Jak plyne voda?

Popis: Poslech reprodukované symfonické básně Vltava z cyklu Má vlast od skladatele Bedřicha Smetany. Děti mají za úkol představit si, že jsou vodou a pohybově reagovat na hudbu.

Organizace: volný pohyb po třídě

Pomůcky: audionahrávka symfonické básně Vltava od Bedřicha Smetany

(viz elektronické hudební zdroje č. 8)

Cíl: pohybová reakce na symfonickou báseň, pohybová improvizace, soulad pohybu s rytmem

...Nastane noc a na vodní hladině se leskne měsíc. Rusalka sedí nad jezerem a je smutná, protože ji princ zradil...

Jak se asi cítí?

Popis: Děti sedí v kruhu a s učitelkou diskutují o tom, jak se asi cítí princ, vodník, lesní žínky, ježibaba a ostatní postavy příběhu. Předvádějí si mimicky i artikulačně.

Organizace: děti sedí v kruhu

Cíl: artikulační cvičení a cvičení motoriky mluvidel

...Ježibaba z lesa zaslechne její žal a smutek. Radí rusalce, aby prince zahubila, a podává ji nůž. Rusalka nevěří svým očím a je zděšena z toho, co po ní ježibaba žádá. Rusalka je rozhodnuta. Ona bude trpět, ale je pro ni důležité, aby princ byl šťastný. Rusalka proto zahodí nůž od ježibaby do jezera a ježibaba je uražený a naštvaná...

Popletené písně

Popis: Ježibaba se na rusalku zlobila, a proto začarovala názvy všech písní. Děti je musí rozluštit, aby si je víly mohly zpívat i nadále a nepletly si je. Učitelka hraje melodie písní na klavír. Děti se snaží uhodnout, o jakou známou píseň jde. Případně děti mohou hádat, jestli je melodie zahrána správně nebo špatně.

Organizace: děti sedí v kruhu

Pomůcky: elektrické klávesy, noty písní: Hastrmánek, jelimánek; Holka modrooká; Prší, prší; Vodníček; Běží liška k táboru; Já jsem muzikant

Cíl: Rozvoj tonálního cítění a hudební paměti

(viz noty č. 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9)

Říkadlo pro opuštění příběhu (viz str. 36)

Shrnutí reflexe s dětmi na základě reflektivních otázek (reflektivní otázky viz str. 33)

V dnešním komunitním kruhu nebylo úplně jasné, jaká aktivita zaujala děti nejvíce. Každému se líbilo něco jiného. Některé děti zmiňovaly činnost, kde tancovaly na hudbu a jiné hovořily o činnosti, kde malovaly své pocity. Shodly se na to, že by si rády zopakovaly pokusy s vodou.

Sebereflexe

Jak mluví voda – s dětmi jsme si společně vyzkoušeli hudební experiment. Do třídy jsem přinesla kelímky, brčka, plastové bedýnky a kýbl s vodou. Některé děti dostaly kelímky

s vodou, jiné kelímek s brčkem. Do nádob jsem dětem nalila vodu a společně jsme si utvořili jezerní orchestr. Kelímky s vodou vydávaly jemně bublající zvuk přelévající se vody. Do kelímku děti brčkem tvořily bubliny a v plastových bedýnkách děti tvořily vodní vír. Já si opět zahrála na dirigenta a na mé povely děti tvořily jezerní hudbu. Nejprve začaly děti s kelímky, pak se přidaly děti s brčky, a nakonec děti s bedýnkami. Pro ozvláštňení jsme kombinace zvuku střídali. Pro děti to byl evidentně neobvyklý zážitek. Užily si ho dle mého očekávání a hodily se i ručníky, které jsem si předem připravila.

Jak vypadá píseň o vodě? – z vedlejší třídy jsem si opět vypůjčila elektrické klávesy a dětem jsem zahrála symfonickou báseň Vltava od Bedřicha Smetany. Děti seděly u stolečku a jejich úkolem bylo, nakresli pocity, které v nich hudba vyvolala. K dispozici měly pastelky. Vznikla abstraktní díla. Každé dítě mělo možnosti si zvolit pastelky, dle svého výběru a pocitu. Na závěr jsme si výkresy ukázali a kdo chtěl, svůj výkres ostatním popsal.

Jak plyne voda? – opět jsem použila symfonickou báseň Vltava z cyklu Má vlast. Tentokrát jsem dětem pustila audionahrávku, protože já jim v předchozí činnosti hrála na klávesy pouze zkrácenou verzi. Děti jsem namotivovaly tak, aby si představily, že jsou vodou v jezeře. Své pocity vyjádřily pomocí pohybové improvizace. Všimla jsem si, že dětem již nedělá problém se pohybově a tanečně projevit. Tento druh aktivit u nich roste na oblíbenosti.

Jak se asi cítí? – tuto činnosti už děti bezpečně znají. Opět jsem ji zařadila z důvodu procvičení motoriky mluvidel a artikulace. Tentokrát to bylo ale na motivy pocitů prince, vodníka, lesní žínky, ježibaby a dalších postav příběhu. Děti nejvíce bavilo předvádět vodníka a ježibabu.

Popletené písně – děti se posadily do kruhu a já opět využila elektrických kláves. Dětem jsem hrála různě melodie písní a jejich úkolem bylo písně rozpoznat. Vybrala jsem písně: Hastrmánek, jelimánek; Holka modrooká; Prší, prší; Vodníček; Běží liška k Táboru; Já jsem muzikant. Po rozpoznání všech písní jsem zahrála melodii písně „Běží liška k Táboru“ a děti hádaly, zdali je zahrána správně či naopak. Trošku jsem se bála, že děti nebudou mnou vybrané písně znát, ale obávala jsem se zbytečně. Děti si nakonec vybraly píseň „Já jsem muzikant“ a tu jsme si společně zaspívali.

5.5.7. 7. den „Princ hledá Rusalku“

Říkadlo pro vstup do příběhu (viz str. 34)

...Princ onemocněl a kuchtík s hajným Vaňkem jsou posláni k ježibabě pro radu. Po království se šušká, že je omámen, protože ho začarovala jakási kouzelnice. Princ všude hledá svou rusalku a nikdo si neví rady s tím, jak mu pomoci. Když to zaslechne ježibaba, začne se zlověstně smát. V tom okamžiku toho má už vodník dost a vynoří se z jezera, aby řekl, že rusalka není ta špatná, ale ten špatný je princ, protože ji zradil...

Hudební tichá pošta

Popis: Děti přemýšlí nad známou písní o vodě, vílách, vodnicích. Vybrané dítě řekne píseň učitelce a první dva verše pošeptá (zazpívá) do ucha sousedovi po své levici. Když hudební tichá pošta dojde na konec kruhu, s dětmi si píseň společně zazpíváme.

Organizace: děti sedí v kruhu

Cíl: rozvoj citu pro ovládání hlasu, spolupráce dětí

...Na palouček se seběhnou lesní žínky, aby si zatancovaly. Jsou moc krásné. Jedna má zlaté vlasy, druhá velmi bílé nožky a třetí obdivuje své tělo a krásné šaty...

Pohybová improvizace – Tanec lesních žínek u jezera

Popis: Učitelka se část skladby pohybuje s dětmi, děti mohou napodobovat pohyby učitelky, aby je oprostil strach a ostych. Následně učitelka přestává a nechává dětem dostatek prostoru pro vyjádření emocí, které v nich skladba probudila.

Organizace: volný pohyb po třídě

Pomůcky: audionahrávka skladby Labutí jezero – Petr Iljič Čajkovskij

(viz elektronické hudební zdroje č. 9)

Cíl: Taneční improvizace, soulad pohybu s rytmem

Jak si víly hrály

Popis: Vodník (učitelka) sedí na břehu jezera a vytleskává si libovolný rytmus. Víly se snaží jeho rytmus napodobit. Nejprve každé jedno dítě zvlášť, poté dohromady. Hra se může měnit dle zájmu dětí. Děti se pak mohou s vedoucím střídat za vodníka a vymýšlet svůj vlastní rytmus.

Obměna: Děti sedí v kruhu, jedno vymyslí rytmus, druhé sedící vedle něj rytmus zopakuje a vymyslí svůj vlastní atd. Hra pokračuje, dokud se nevystřídají všechny děti.

Organizace: děti sedí na koberci

Cíl: Sluchové vnímání, hudební paměť, rozvoj rytmického citění

...Na palouček přibíhají i další víly a všechny čekají na hastrmánka. Když se vodník objeví, nedovádí s nimi, je smutný a běduje nad osudem rusalky. Netrvá to dlouho a u jezera se objeví zoufalý princ a volá: „Bílá moje lani, kde jsi? Hledám tě v lesích, udýchán. Vrať se, vrať se mi!“...

Jak princ hledal rusalku – hudební přihořívá

Popis: S dětmi společně rozhodneme, který zástupný předmět bude představovat rusalku. Pak vybereme jedno z dětí (prince), které pošleme za dveře a zástupný předmět (rusalku) schováme. Po návratu princ hledá rusalku po třídě. Ostatní děti navigují zpěvem tak, že píseň zpíváme tím silněji, čím více se k pokladu blíží („přihořívá“), a tím slaběji, čím více se od pokladu vzdaluje („samá voda“). Když rusalku najde, zvolí nového hledače.

Hru můžeme obměňovat např. čím bude k rusalce blíže, tím děti budou zpívat tišeji a naopak. Čím bude princ blíže k rusalce, tím budou děti zpívat rychleji a naopak.

Organizace: Volný pohyb po třídě

Pomůcky: dětmi vybraný zástupný předmět

Cíl: Rozvoj sluchové pozornosti a sluchového vnímání, rozvoj spolupráce a vzájemné souhry

Kde je rusalka?

Popis: Děti stojí v kruhu, učitelka vybere jednoho dobrovolníka, kterému zaváže oči a postaví ho do středu kruhu. Jiné dítě, které vybere učitelka, si vezme do ruky triangel. Chodí po třídě a na různých místech o triangel cinkne. Dítě, které je uprostřed má za úkol uhodnout, odkud zvuk přichází. Hra se může obměnit tím, že všechny děti mají zavřené oči, učitelka chodí po třídě a cinká o triangel. Děti mají za úkol ukázat směr, odkud zvuk jde a určit, jestli je triangel (rusalka) daleko nebo blízko dle hlasitosti.

Organizace: Děti stojí v kruhu

Pomůcky: trianql, šátek na zavázání očí

Cíl: rozvoj sluchového vnímání, lokalizace místa, odkud zvuk přichází

...Princ poznává místo u jezera, kde poznal svou lásku – rusalku. Volá ji, hledá ji, ale neozývá se mu. Princ je ztrápený a unaveně si sedá na břeh jezera. Rusalka se vynoří a nad hlavou ji plane bludička...

Chůze po vodní hladině

Popis: Děti si představují, že jsou vodními vílami, které umí chodit po vodní hladině. Učitelka hraje na klavír melodii. Když bude melodie hrána potichu, děti budou chodit velmi opatrně po špičkách. Když začne melodie zesilovat, děti mohou dupat silněji a silněji.

Organizace: volný pohyb po třídě

Pomůcky: elektrické klávesy

Cíl: rozvoj sluchového vnímání, rozlišování dynamiky

Říkadlo pro opuštění příběhu (viz str. 36)

Shrnutí reflexe s dětmi na základě reflektivních otázek (reflektivní otázky viz str. 33)

Z rozhovoru s dětmi vyplynulo, že by činnost zaměřenou na pohybovou improvizaci rády hrály jako aktivitu „zámecký tanečník“, kde byl dobrovolník tím, kdo udával pohyb a ostatní tento pohyb napodobovaly. Znovu by si rády zahrály hru na hudební tichou poštu. Ovšem k mému překvapení děti nejvíce zaujalo hudební přihořívá, které jsem motivovala na to, jak princ hledá Rusalku.

Sebereflexe:

Hudební tichá pošta – děti seděly v kruhu a přemýšlely o nějaké písni, která je o vodě, vílách či vodnících. Vybraný dobrovolník mi pošeptal název písně, která ho napadla. Potom kousek této básně pošeptal do ucha svému kamarádovi po své levici. Když tichá pošta dojela do konce, zjistili jsme, že šlo o píseň „Prší, prší“ kterou jsme si společně zazpívali a doprovodili jsme se hrou na tělo. Využili jsme tleskání, pleskání o stehna

a podupy. Pár dětí mělo problém s šepotem, ale nakonec jsme činnost úspěšně zvládli. V komunitním kruhu mi pak děti sdělily, že by si hru zahráli znovu.

Pohybová improvizace – Tanec lesních žínek u jezera – tentokrát jsem dětem pustila audionahrávku skladby Labutí jezero. Děti pomocí taneční improvizace vyjádřily své pocity, které v nich hudba vyvolala. Vzhledem k tomu, že jsme již podobné aktivity dělali, děti byly bez ostychu a tanec si užívaly.

Jak si víly hrály – tato aktivita byla opět zaměřená a rozvoj rytmického cítění. Nejprve jsem dětem vytleskala jednoduchý rytmus a děti, jakožto víly, ho po mně opakovaly. Vymýšlela jsem různé rytmy, které jsem střídala. Protože aktivita děti bavila, vyzkoušeli jsme i obměnu. Děti seděly v kruhu. Jedno z dětí vymyslelo rytmus, druhé sedící vedle něj rytmus zopakovalo a vymyslelo svůj vlastní. Hra pokračovala, dokud se nevystřídaly všechny děti v kruhu. Kromě rozvoje rytmického cítění, jsem pomocí této hry v dětech rozvíjela i sluchové vnímání a hudební paměť.

Jak princ hledal rusalku – hudební příhořívá – s dětmi jsme ve třídě vybrali panenku, jako zástupný předmět, který představuje rusalku. Zvolený dobrovolník šel za dveře a ostatní děti vymyslely místo, kde rusalku schovají. Po návratu dobrovolník začal hledat rusalku. Ostatní děti ho navigovaly, pomocí zpěvu tak, že píseň zpívali tím silněji, čím více se k rusalku blížil a tím slaběji, čím více se od rusalky vzdaloval. Děti si pro zpěv vybraly píseň „Utíkej, Káčo, utíkej“. Velmi mě překvapilo, že tato hra děti zaujala natolik, že ji chtěly hrát stále dokola.

Kde je rusalka? – děti stály v kruhu a měly zavřené oči. Já jsem chodila po třídě a hrála jsem na triangel. Děti ukazovaly směr, odkud zvuk přichází. Dětem lokace zvuku velmi šla, a proto jsme hru ztížili o určení, zdali je triangel daleko nebo blízko na základě hlasitosti.

Chůze po vodní hladině – Tuto aktivitu jsem namotivovala na víly, které umí chodit po vodní hladině. Hrála jsem dětem melodii písně Sluníčko na elektrické klávesy. Když jsem melodii hrála potichu, děti chodily velmi opatrně po špičkách. Když jsem začala melodii hrát hlasitěji, děti začaly dupat. Cílem této aktivity bylo, aby děti vnímaly a rozlišovaly dynamiku, a to se povedlo. Děti si tuto aktivitu velmi užily. Pro větší vžití se do rolí víl, jsme použili deky, šátky a korunky.

5.5.8. 8. den „Smutný, ale vlastně šťastný konec“

Říkadlo pro vstup do příběhu (viz str. 34)

...Princ je konečně šťastný, protože našel svou laň, svou rusalku. Touží ji obejmout, ale rusalka se již proměnila v bludičku. To znamená, že když prince obejmě, zahubí jej...

Hudební nálada

Popis: Děti pomocí hudebního nástroje vyjádří svůj pocit/náladu.

Organizace: Děti sedí v kruhu na koberci

Cíl: vyjádření vlastních pocitů pomocí nástrojů Orffova instrumentáře

...Rusalka princi vyčítá, že ji lhal a varuje ho před polibkem, který ho může zabít. Princ však rusalku miluje tak moc, že na světě bez ní již nechce být. Proto ho rusalka vášnivě objímá a dá mu polibek z lásky. Princ v jejím objetí omdlí, ale konečně je šťastný...

Hudební dialog rusalky a prince

Popis: S dětmi vybereme zástupný nástroj Orffova instrumentáře pro Rusalku a zástupný nástroj pro prince. Tyto nástroje je budou reprezentovat v ději. Když se postavy v ději potkají, vznikne mezi hudebními nástroji dialog. Hudba nástrojů tedy nahradí řeč postav. Vystřídají se děti dle zájmu o činnost. Děti hrají na hudební nástroje podle nálady v ději.

Organizace: v kruhu

Pomůcky: hudební nástroje

Cíl: orientace v pocitech hlavních postav, podpora fantazijního vyjádření

...Spustí se déšť. Z jezera je slyšet vodníkovu sténání. Rusalka naposledy políbí prince a navždy zůstává bludičkou...

Hravé zpívání

Popis: Nejprve si píseň Prší, prší, zazpíváme normálně. Potom dalšími různými způsoby. Pomalu, co nejpomaleji, rychle, střídavě (jeden rychle, druhý pomalu), udiveně, naivně, jako by píseň zpíval cizinec. Necháme na fantazii dětí.

Organizace: děti sedí v půlkruhu kolem elektrických kláves

Pomůcky: elektrické klávesy, noty písně Prší, prší

Cíl: rozvoj rytmického cítění, reakce na změnu tempa, soulad pohybu s rytmem

(viz obrázek č. 11)

Prší, prší

Popis: Pomocí hry na tělo děti vytleskávají rytmus lidové písně Prší, prší. Mění se dynamika i tempo hry na tělo. Píseň můžeme využít i pro poznání těžké doby. Děti se pohybují při zpěvu. Krok odpovídá notě čtvrtové. Na první těžkou dobu vždy výrazně dupnou.

Organizace: Děti stojí v kruhu

Cíl: Rozvoj rytmického cítění, zpěv písně Prší, prší, doprovod hrou na tělo, rozpoznání těžké doby

Kouzelné šátky

Popis: Děti mají v ruce šátky. Improvizují při hudbě pohybem v prostoru. Děti si představí, že šátky jsou živé víly a že tančí samy, podle nálady a dojmů, které v nich hudba probouzí. Šátky se mohou i potkávat a tančit chvíli v páru, než se pak zase rozloučí a rozdělí.

Organizace: volný pohyb po třídě

Pomůcky: šátky, audionahrávka skladby od Bedřicha Smetany – Na břehu mořském

(viz elektronické hudební zdroje č. 10)

Cíl: taneční improvizace, rozvoj fantazie, pohybové vyjádření vlastních pocitů

Rytmické vytleskávání postav

Popis: Děti sedí na patách v kruhu. První dvě doby tleskají do stehů, na dobu třetí a čtvrtou tlesknou dlaněmi. Nejprve si děti osvojí tento rytmus. Poté učitelka dětem rozdá obrázky postav z příběhu. Při pleskání dítě dvakrát zopakuje název své přidělené postavy. Při tleskání vyvolá název postavy jiné. Vyvolané dítě musí bez zpomalení či narušení metrické pulzace zareagovat. Jde hlavně o dodržování tempa. Např. Víla, víla, vodník, vodník – vodník, vodník, princ, princ...

Organizace: Děti sedí na koberci v kruhu, na patách

Pomůcky: Obrázky postav z příběhu

Cíl: rozvoj rytmického cítění, dodržování tempa,

Říkadlo pro rozloučení se s příběhem (*autorský text*)

Jedna, dva, tři, hop a skok,
Ven z příběhu ještě krok
Zamknem dvířka našim klíčkem,
Necháme ho pod měsíčkem.
Pak se třikrát zatočíme,
A dlouhou řadu utvoříme.
S příběhem se rozloučíme,
A na jiný se moc těšíme!

Shrnutí reflexe s dětmi na základě reflektivních otázek (*reflektivní otázky viz str. 33*)

Z dnešního sezení v komunitním kruhu vyplynulo, že děti by si už znovu nezahrály činnost, kde pomocí hudebních nástrojů ztvárňovaly dialog prince s Rusalkou. Naopak děti s nadšením hovořily o tom, jak tančily a o aktivitě, kterou jsem nazvala „Hravé zpívání“.

Sebereflexe

Hudební nálada – Děti dostaly na výběr z nástrojů Orffova instrumentáře a měly za úkol vyjádřit svůj pocit pomocí hry na vybraný nástroj. Obávala jsem se, že to pro děti bude velmi náročný úkol, ale všechny si se zadáním hravě poradily. Dokonce svůj výstup doprovodily pohybem. Ostatní děti pak hádaly, jak se tedy daný kamarád cítí. V závěru tedy hodnotím tuto aktivitu jako vydařenou, a i děti ji zmiňovaly jako hru, která je bavila.

Hudební dialog rusalky a prince – Děti měly za úkol vybrat zástupný předmět, který bude vyjadřovat Rusalku. Vybraly společně triangl. Pak měly zvolit i takový předmět pro prince, ale tam se děti nemohly shodnout. Proto jsme rozhodli pomocí hlasování a zvítězil bubínek. Děti měly pomocí hudebních nástrojů napodobit dialog mezi Rusalkou a princem. Byla to těžká aktivita, proto jsem dětem pomohla a přečetla úryvek z knihy, kde Rusalka s princem mluvila. Děti pak pochopily, o co jde a zkusily jsme to jinak. Přečetla jsem větu a děti hudebně ztvárnily náladu dialogu. i přes to, ala tuto aktivitu hodnotily tak, že už by si ji znovu zahrát nechtěly.

Hravé zpívání – Výjimečně jsem využila místo elektrických kláves vlastní kytaru. Dětem jsem zahrála píseň Prší, prší. Děti si nejprve poslechly melodii a poté hádaly, o jakou píseň jde. Následně jsme si ji společně zaspívaly. Nejprve normálně, poté pomalu. Pak jsme zkusily rychle, udiveně, jako by ji zpíval nějaký cizinec. Vzhledem k tomu, že ve třídě je chlapec z bilingvní rodiny, tudíž mluví jak česky, tak anglicky, tak se ostatní děti snažily napodobit angličtinu, kterou mají od něj odposlouchanou. Bála jsem se, aby to nezpůsobilo nějaký problém, nebo aby to děti nebraly jako výsměch k jeho osobě, ale dopadlo to právě naopak. Obdivovaly ho. Měla jsem z toho radost a děti byly z aktivity nadšené.

Prší, prší – Píseň z předchozí aktivity jsme si s dětmi společně i vytleskali. Měnily jsme tempo i dynamiku a využily jsme hru na tělo. Nakonec jsem zkusila zařadit i rozpoznání těžké doby, kdy děti měly za úkol na první těžkou dobu vždy výrazně dupnout. Myslela jsem si, že to bude pro děti náročné, ale nedělalo jim to žádné problémy.

Kouzelné šátky – Dětem jsem pro tuto aktivitu pustila audionahrávku skladby Na břehu mořském od Bedřicha Smetany. Děti měly k dispozici šátky, za jejichž pomoci pohybem vyjádřily pocity, které v nich hudba probouzí. Za těch pár dní, co jsem s dětmi program realizovala, jsem si všimla, že je pohybová improvizace baví ze všeho nejvíce.

Rytmické vytleskávání postav – Na závěr jsem opět použila obrázky postav z příběhu. Sedli jsme si na paty do kruhu a dětem jsem ukázala rytmus, který spočíval v plesnutí do stehů v prvních dvou dobách a tleskání dlaněmi na třetí a čtvrtou dobu. Při pleskání každé dítě dvakrát zopakovalo název své přidělené postavy. Při tleskání pak vyvolalo název postavy jiné. Největším problémem této aktivity bylo udržet pulzaci rytmu bez zpomalení či narušení. Po vyzkoušení to ale zvládly všechny děti.

5.6. Hodnocení realizace celého integrovaného bloku

Po zrealizování celého integrovaného bloku musím usoudit, že jsem velice nadšená, jak děti činnosti zaujaly. Samozřejmě byly činnosti, které děti zaujaly méně, ale k mému štěstí bylo převážné množství her a aktivit, které děti zaujaly na tolik, že je chtěly hrát znovu a pořád dokola. Dokonce jsem si při volných hrách v průběhu realizace všimla, že si děti vytleskávají, pozpěvují, a dokonce si dvě děvčata hrála na operu v kuchyni, kdy si dialog mezi sebou zpívaly. Z toho jsem byla přímo nadšená.

Mým cílem bylo vytvořit takový integrovaný blok, který bude v dětech rozvíjet hudební schopnosti pomocí hudebního díla. Hudební dílo jsem zvolila operu Rusalka. Zpočátku se to zdálo jako velmi náročné, ale čím více jsem se do příběhu nořila, napadaly mě činnosti, které bych bez motivace rusalčina příběhu nevymyslela. Navíc na toto téma šly krásně aplikovat činnosti z praktických a odborných knih, které jsem k vytvoření použila. Samozřejmě i přes mou snahu byly činnosti, kde jsem děti nedokázala dostatečně motivovat, a proto hry děti zprvu nebavily. Nicméně i proto jsem činnosti s dětmi reflektovala.

Děti jsem do činností nenutily. Každé z dětí mělo možnost volby se aktivit neúčastnit. O to více mě potěšilo, že se zapojovaly všechny děti bez rozdílu. Když bych měla z celého integrovaného bloku vybrat činnost, která mě nejvíce překvapila tím, jak se povedla, byla by to činnost s názvem „Jak princ hledal rusalku“. Je to v podstatě hudební přihořívá. Děti činnost bavila natolik, že jsme si ji hrály i při procházkách venku.

Integrovaný blok jsem realizovala v rámci řízených činností. Než jsem program realizovala, důkladně jsem si připravila veškeré pomůcky a do mateřské školy jsem si nesla vytištěný program, abych žádnou činnost nevynechala. Trochu jsem se obávala, aby děti nebyly přehlcené činnostmi, přece jen činností na jeden den bylo mnoho, ale vzhledem k tomu, že byly krátké a až na jednu situaci jsme museli následující činnost zkrátit, tak vše časově vyšlo, jak nejlépe mohlo.

Proto bych na závěr ráda uvedla, že mě realizace celého integrovaného bloku těšila a z průběhu mám obrovskou radost. Mnou vytvořený program tedy hodnotím jako zdařilý a pro mě velmi obohacující.

6 DISKUZE

Hlavním cílem mé bakalářské práce bylo poukázat na možnosti rozvoje hudebních schopností a dovedností hudebním dílem, a to operou.

Při psaní teoretické části jsem se nejvíce inspirovala v knihách od Liškové (2006). Díky knize jsem si sama v sobě utřídila myšlenky, jak se vlastně hudební činností člení. Navíc ukazuje, jak jsou jednotlivé hudební činnosti propojeny s rámcovým vzdělávacím programem, což mi také velmi pomohlo při vypracování teoretické části. Mnoho informací jsem také čerpala z knihy od Zezuly (1987), kde jsem se dozvěděla, jaké jsou hudební schopnosti a dovednosti, a jak se rozvíjí a klasifikují. Proto vzdělávací program obsahuje všechny čtyři zmíněné hudební činnosti, a to jmenovitě pěvecké činnosti, poslechové činnosti, hudebně – pohybové činnosti a instrumentální činnosti. Pro pěvecké činnosti jsem nejčastěji zařazovala lidové písně, které děti bezpečně znají. Nejčastěji jsem zpěv dětí doprovázela na elektrické klávesy, které jsem měla v mateřské škole k dispozici. Na závěr jsem děti doprovodila i hrou na kytaru. Poslechové činnosti jsem zařadila především při náslechu operních árií, kdy děti hudbu malovaly nebo poslouchaly při relaxaci a dechových cvičení. Hudebně – pohybové činnosti pak měly děti společně s instrumentálními nejraději. Zprvu v prvních dnech byly při hudebně pohybových činnostech nejisté a ostýchavé, ale postupem dní bylo znát, že si pohyb užívají. Instrumentální činnosti záměrně zmiňuji až jako poslední. Děti byly z nástrojů nadšené a každá činnost s nástroji je bavila.

Abych mohla vzdělávací program vytvořit a realizovat, musela jsem si nastudovat spoustu literatury. Inspiraci činností jsem čerpala z praktických i odborných materiálů a z praxe. Hudební činnosti jsou upravené a motivované tak, aby seděly na hudební dílo o Rusalce. Hudební činnosti se pak ve vzdělávacím programu záměrně opakují, abych mohla adekvátně pomocí metody pozorování posoudit, zda u dětí skutečně došlo k rozvoji hudebních schopností, které ve své knize uvádí Sedlák (1990) a Zezula (1987).

V teoretické části jsem se mimo jiné zabírala rozdělením hudebních schopností. Kde právě Zezula (1987) píše o tom, že hudební schopnosti jsou individuální atributy, které utváří dispozice k určitým činnostem. Uvádí, že v mateřské škole je podstatné rozvíjet především ty schopnosti, které se vztahují k hudebnímu sluchu. Jimi jsou

schopnost tonálního slyšení neboli smysl pro tonalitu, schopnost disponovat hudebními představami a schopnosti rytmické (Zezula, Janovská a kol., 1987).

V návaznosti na teoretickou část se mi potvrdilo, že děti si rytmus nejsnadněji osvojují právě pomocí rytmicko-metrických vztahů, při zpívání, které je doprovázeno hrou na tělo a hrou na hudební nástroje. Taktéž jsem zjistila, že pro děti je obtížné pracovat s pomalými tempy.

Při psaní bakalářské práce jsem se dozvěděla mnoho nových informací o hudební výchově, a hlavně o dělení hudebních schopností. Vytvořeným programem jsem ukázala, jak se dá hudební dílo, konkrétně opera, zpracovat hravě a naučně pro děti v mateřské škole. Použité činnosti děti bavily. i proto se domnívám, že jsem poukázala na možnosti rozvoje hudebních schopností a dovedností hudebním dílem, a to operou.

7 ZÁVĚR

Jako cíl bakalářské práce jsem si stanovila to, že poukáži na možnosti rozvoje hudebních schopností a dovedností hudebním dílem, a to operou.

V teoretické části jsem se zabývala charakteristikou současného pojetí předškolního vzdělávání s ohledem na požadavky RVP PV a hudební výchovy, hudebními činnostmi v mateřské škole a charakteristikou vývojových zvláštností předškolního dítěte s ohledem na rozvoj hudebních schopností a dovedností. Dále jsem se věnovala tématu opery a pohádky jako motivačního činitele při volbě hudebních činností. Pro naplnění mnou stanoveného cíle jsem musela nastudovat odbornou literaturu a hlouběji si rozebrat hudební činnosti.

V praktické části jsem vytvořila program hudebních činností, kdy pěvecké, instrumentální, poslechové a hudebně pohybové byly motivovány hudebním dílem – Rusalka Antonína Dvořáka. Vytvořený program obsahuje činnosti naplňující cíle hudební výchovy. V průběhu realizace činností jsem využila metody pozorování a rozhovoru. Vytvořený integrovaný blok se skládá z osmi dní. Každý den jsem jednotlivé činnosti reflektovala. Součástí praktické části jsou i fotografie, které jsem při realizaci pořídila. Některé činnosti jsem si pro snazší reflektování natočila. Mimo hlavního cíle jsem si vytyčila i cíle jednotlivých hudebních činností. Stanovené cíle jsem ve své bakalářské práci naplnila.

Ukázalo se, že program přispěl i k rozvoji fantazie, myšlení, představivosti a spolupráce. Velký profit vidím v tom, že vytvořený vzdělávací program se může stát inspirací v praxi pro kolegy z oboru pro rozvoj hudebních schopností v mateřských školách.

Do budoucna bych chtěla stejným způsobem vypracovat další vzdělávací programy, které budou taktéž motivovány hudebním dílem.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta ŠMARDOVÁ. *Diagnostika dítěte předškolního věku: Co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let*. Dotisk 2. vyd. Brno: Edika, 2015. ISBN

BEDNÁŘOVÁ, J. a kol. *Školní zralost a její diagnostika*. Praha: Raabe, 2017. ISBN 978-80-7496-319-3.

DVOŘÁKOVÁ, Hana. *Pohybové činnosti pro předškolní vzdělávání*. Praha: Raabe, 2006. ISBN 80-86307-27-1.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2., rozš. české vyd. Přeložil Vladimír JŮVA, přeložil Vendula HLAVATÁ. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-185-0.

HENDL, Jan. *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-246-0030-7.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4.

JENČKOVÁ, Eva. *Hudba a pohyb ve škole*. Hradec králové: Tandem, 2005. ISBN 80-903115-7-1.

JENČKOVÁ, Eva. *Hudba v současné škole: Hudební výlet do ZOO*. 1. díl. Hradec Králové: Tandem, 2014. ISBN 978-80-86901-27-5.

JENČKOVÁ, Eva. *Hudba v současné škole: Lidské tělo v pohybu s hudbou*. Hradec Králové: Tandem, 2016. ISBN 978-80-86901-37-4.

JURKOVIČ, Pavel. *Od výkřiku k písničce*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-7367-750-3.

KNOPOVÁ, Blanka. *Činnosti hudebně pohybové v systému hudebního vzdělávání na ZŠ a SŠ*. Brno: Masarykova univerzita, 2009. 48 s. ISBN 978-80-210-3911-7.

KODEJŠKA, Miloš. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku*. Praha: Pedagogická fakulta UK, 2002. ISBN 80-7290-080-3.

KUBECOVÁ, Markéta a kol. *Rozvíjíme hudební dovednosti dětí*. Praha: Raabe, 2017. ISBN 978-80-7496-322-2.

LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Grada Publishing, 2006. ISBN 80-247-1284-9.

- LIŠKOVÁ, Marie. *Do-re-mi 1: zpěvník pro předškoláčky*. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, akciová společnost, 2015. ISBN 978-80-7235-554-9.
- LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební činnosti pro předškolní vzdělávání*. Praha: Raabe, 2006. ISBN 80-86307-26-3.
- MARKOVÁ-KRYSTLÍKOVÁ, Jiřina a Anna NOVOTNÁ. *Opera nás baví*. Praha: Práh, 2005. ISBN 80-7252-121-7.
- MARKOVÁ-KRYSTLÍKOVÁ, Jiřina. *Rusalka*. Ilustroval Jiří VOTRUBA. V Praze: Albatros, 2017. Příběhy z jeviště. ISBN 978-80-00-04791-1.
- MERTIN, Václav a Ilona GILLERNOVÁ. *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0977-5.
- NÁDVORNÍKOVÁ, Hana. *Kognitivní činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe, 2011. ISBN 978-80-86307-87-9.
- SEDLÁK, František. *Hudební vývoj dítěte*. Praha: Editio Supraphon, 1974. ISBN nevedeno.
- SEDLÁK, František. *Základy hudební psychologie*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990. ISBN 80-04-20587-9.
- STRNADOVÁ, Karla a Jiří Zezula. *Hudební výchova v mateřské škole*. Praha: Naše vojsko, 1988. ISBN nevedeno.
- SVOBODOVÁ, Eva a kol. *Vzdělávání v mateřské škole: Školní a třídní vzdělávací program*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, 166 s. ISBN 978-80-7367-774-9.
- ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.
- SYNEK, Jaromír. *Vybrané kapitoly z didaktiky hudební výchovy I*. Vyd. 1. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004, 65 s. ISBN 80-244-0964-X.
- ŠIMANOVSKÝ, Zdeněk a Alena TICHÁ. *Lidové písničky a hry s nimi*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-264-5.

ŠIMANOVSKÝ, Zdeněk. *Hry s hudbou a techniky muzikoterapie ve výchově, sociální práci a klinické praxi: Zdeněk Šimanovský*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-339-0.

THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: Proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-0714-6.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.

ZEZULA, Jiří a kol. *Hudební výchova v mateřské škole*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. ISBN neuvedeno.

Elektronické zdroje:

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání [online]. Praha: MŠMT, 2021 [cit. 2021-10-24]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/56051/>

SYNEK, Miloslav, Helena SEDLÁČKOVÁ a Hana VÁVROVÁ. *Jak psát bakalářské, diplomové, doktorské a jiné písemné práce* [online]. 2., přeprac. vyd. Praha: Oeconomica, 2002 [cit. 2021-11-28]. ISBN 978-80-245-1212-9. Dostupné z: <http://fph.vse.cz/att/dp.pdf>

Elektronické hudební zdroje řazené dle realizace:

Č. 1: „Comedian“ Galop. In: *YouTube* [online]. [cit. 2022-01-29]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=go_imOL6wgw

Č. 2: The Pink Panther Theme – EASY Piano Tutorial by PlutaX. In: *YouTube* [online]. [cit. 2022-01-29]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=TLmSTSRIIdgk>

Č. 3: Yiruma – River Flows in You. In: *YouTube* [online]. [cit. 2022-01-29]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=NPBCbTZWnq0>

Č. 4: CHOPIN – NOCTURNE NO.20 IN C-SHARP MINOR OP.POSTH. In: *YouTube* [online]. [cit. 2022-01-29]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=_hyAOYMUVDs

Č. 5: ROLAND BATIK – Haydn: Sonata in C (Hob. XVI:1). In: *YouTube* [online]. [cit. 2022-01-29]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=vZoyRrTE6kk>

Č. 6: Dvorak: Humoresque. In: *YouTube* [online]. [cit. 2022-01-29]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=WmAzoexenx8>

Č. 7: Tchaikovsky – Waltz of the Flowers (The Nutcracker Suite). In: *YouTube* [online]. [cit. 2022-01-29]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=1aR92yQUS7s>

Č. 8: Smetana – Koncertní etuda "Na břehu mořském" (Marek Kozák). In: *YouTube* [online]. [cit. 2022-01-29]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=JrqoHS07Q5g>

Č. 9: Tchaikovsky – Swan Lake (Swan Theme). In: *YouTube* [online]. [cit. 2022-01-29]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=9cNQFB0TDfY>

Č. 10: BEDŘICH SMETANA – VLTAVA. In: *YouTube* [online]. [cit. 2022-01-29]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=ul8iTETiSqU>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 – Přepsaná kniha Rusalka – autor Jiřina Marková – Krystlíková

Příloha č. 2 – Noty k písním

- Noty č. 1 – Jarní romance: Ilona Jurníčková
- Noty č. 2 – Vltava: Bedřich Smetana
- Noty č. 3 – Hastrmánek, jelimánek
- Noty č. 4 – Holka, modrooká
- Noty č. 5 – Prší, prší
- Noty č. 6 – Vodníček
- Noty č. 7 – Běží liška k Táboru
- Noty č. 8 – Já jsem muzikant

Příloha č. 3 – Fotodokumentace některých činností

- Obrázek č. 1 – Tanec víl
- Obrázek č. 2 – Jak se kolébají vlny na jezeře
- Obrázek č. 3 – Odhalení kouzla začarovaného šátku
- Obrázek č. 4 – Jízda na koni
- Obrázek č. 5 – Hajný hledá zvířátka v lese
- Obrázek č. 6 – Jak trubači ztratili hudební nástroje a hádali zvuky
- Obrázek č. 7 – Jak vypadá píseň o vodě
- Obrázek č. 8 - Jak vypadá píseň o vodě
- Obrázek č. 9 - Jak vypadá píseň o vodě
- Obrázek č. 10 - Jak vypadá píseň o vodě
- Obrázek č. 11 – Hravé zpívání

Příloha č. 1

1. JEDNÁNÍ

Je letní podvečer a vítr si pohrává s listy v rákosí. Na břehu jezera roste prastará vrba, jejíž větve se něžně houpají na hladině. Na palouk poblíž jezera začínají svítit paprsky měsíce. Na vrbě se sklání nad jezerem rusalka a smutně sleduje, jak její sestry, lesní žínky, žertují a tančí. „Hou, hou, hou, stojí měsíc nad vodou, zvědavě se v hloubku dívá, po kameni ke dnu splývá, hou, hou, hou.“

Ještě potřebují probudit hastrmana, který dřímá na dně jezera.

„Hastrmánku, měsíc stoupá, už se tobě v okně houpá, hou, hou, hou, bublinky už ze dna jdou.“

Vodník se vynoří z vody a marně se snaží některou taneční žínku chytit. Víly skotačí kolem vodníka, který z vody nemůže, a dorážejí na něj. „Hastrmánek chce se ženit, která z vás chce vodu pěnit, dědka česat, lože změnit, hou, hou, hou, babkou hastrmanovou.“ Vodník je dobromyslně vítá: „I pěkně vítám z lesa k jezeru, mám dole na dně spoustu zlatých rybek, tak kteroupak z vás si stáhnou k nám?“ Lesní žínky se chichotají a couvají od jezera. Se smíchem se rozutečou do lesa. Vodník si češe své dlouhé vlasy a dobrácky za nimi volá: „I vy jedna uličnická havěť, ale což, vždyť je to mládí.“

Vodník si nevšiml rusalky sedící na vrbě nad jezerem. Když ji zahlédne, volí na ní: „Kýho šlaka, dítě, snad mi tady v měsíčku nesušíš mé sítě!“ Krásná rusalka místo dovádění s lesními sestřičkami smutně prosí tatínka vodníka o pomoc. Svěřuje se mu, že je zamilovaná do člověka. Vodník je zděšený. „Ty se chceš stát člověkem, smrtelným tvorem? Nemohu věřit vlastním uším svým!“ Rusalka zamilovaně odpoví:

„Sám jsi vyprávěl, že mají duši, kterou my nemáme, a duše lidí jde k nebi vstříc.“ Rusalka touží něco takového poznat. Vodník ji varuje, aby nechtěla duši a aby zůstala kolébána vlnami. Začíná mít podezření, že vodní žínka rusalka opravdu miluje někoho z říše lidí.

„Dítě, snad nemiluješ člověka?“ Rusalka odpovídá: „Sem často přichází a v objetí mé stoupá, šat shodí na hrázi a v loktech mých se houpá, ale já toužím, aby mne objal sám a zulíbal mne prudce. Tatíčku vodníku, pomoz mi. Pověz, co mám pro to udělat.“ Vodník

pochoopil, že je vše marno, že rusalka je ztracena. Posílá ji tedy na radu k ježibabě, mizí pod vodou a pláče: „Běda, běda, ubohá rusalka bledá.“

Stmívá se a na nebe se vyhoupl měsíc. Je krásná letní noc. Rusalka se spouští z vrby a usedá na kraj jezera. Je smutná, že zklamala tatíčka vodníka. Prosí o vyslyšení měsíc, se kterým si často povídá... „Měsíčku na nebi, hlubokém, světlo tvé daleko vidí. Po světě bloudíš širokém, řekni mi, kde je můj milý? Zasvit mu do daleka, řekni mu, kdo tu naň čeká...“

Rusalka má jednu možnost: poprosit o pomoc ježibabu. Ta rozumí lidem i přírodním bytostem a umí namíchat lektvary na pomoc. Má svou chatku blízko jezera. Rusalka ji volá a celá se třese strachem: Ježibabo, ježibabo, pomoz, pomoz mi!“ Ježibaba vyjde z chýše a nechápe, kdo ji ruší. Kdo si dovolil ji vzbudit? Rusalka je ve vodě upoutána mezi lekníny a nemůže k ní blíž. Ježibaba ji vytrhne z vln k sobě do chalupy, aby se dozvěděla, proč ji vodník k ní posílá. „Nožičky, neste ji, držte ji, vida, vida, jak chodit už umějí.“ Rusalka dobře ví, co všechno ježibaba zná a umí. Dovede proměnit člověka v příšeru a živel v člověka. Ježibaba však rusalku zaskočí. Pomůže jí, ale chce něco na oplátku. „Vše si vem, vše si vem, ale udělej mne člověkem!“ Aj, tak proto přišla rusalka k ní. No dobrá, ale za pomoc ježibaba nechce málo. „Ty mně musíš dát tvůj průsvitný svůj vodní šat a svůj hlas!“ a pamatuj si, že pokud tě tvůj milý zradí, zůstaneš navěky prokleta. Rusalka se vším souhlasí a brouká si: „V krbu jedy navaříme, rusalku s tím napojíme, ale potom ani muk, čury, mury, fuk.“ Z dálky se ozývá nárek vodníka: „Ubohá rusalko bledá, běda, běda!“

Obloha se rozjasňuje a přijíždí lovecká skupina v čele s krásným princem. Ten stále neúspěšně pronásleduje bílou laň. Spatří ji u jezírka a zastaví se. „Zde mihla se a zase zmizela? Podivná zvěř mihla se kolem a zase zmizela?“ Vydává rozkaz ostatním lovcům: „Ustaňte v lovu, na hrad vraťte se, chci být sám!“ Sesedá z koně a svalí se na břeh jezírka, je nezvykle unaven. Z polospánku ho probouzí zvláštní zjevení: Stojí před ním bosá krásná rusalka se zlatými vlasy a vztahuje k němu ruce. Princ je ohromen. „Vidino divná, přesladká, jsi-li ty člověk, nebo pohádka? Skrýváš nějaká tajemství, můžeš-li mne mít ráda, zjev mi to! Víím, že jsi kouzlo, které mine a rozplyne se v něžný rej, ale přede mnou neprchej!“ Zahalí rusalku do svého pláště a odvádí si ji na zámek

2. JEDNÁNÍ

Na zámku se chystá velká hostina. Okolo zrovna jde místní hajný Vaněk, který je zvědavý, copak se to děje. Přivolá si mladého kuchtíka a vyptává se: „Jáčku, klouče milé, dopověz, jaká že se to kratochvíle na zámku se chystá dnes?“ Kuchtík je celý schvácený. „Milý strýče Vaňku, máme my teď sháňku, neustanem v práci ani do večera od svítání. Pomysli si, princ si našel v lese divné stvoření. Holka je ti němá, kapku krve nemá, chodí jako vyjevená!“ Tak je to tedy pravda, co se mluví všude, uvědomí si hajný. a dokonce se povídá, že se s ní chce princ oženit! a k tomu v lese začalo strašit a prý se objevil u vodník a ježibaba... prostořeký kuchtík mu přeruší myšlenky. „Naštěstí však, zdá se, nemusí tak být. Všechno může zase jiná pokazit. Po jakési kněžně cizí hází princ teď očima.“

V tom oba zahlédnou, jak se k nim blíží princ s krásně oděnou, ale smutnou rusalkou, a rychle utečou. Princ rusalce vyčítá, že je chladná, touží po její lásce a objetí. „Byť stokrát chladná, nesmělá, chci mít tebe docela!“ V té chvíli mezi ně vstoupí cizí kněžna, která vyčítá princovi, že se jí dost nevěnuje, že je špatným hostitelem. a ještě se jízlivě diví, co princ na rusalce má, když mluví jen očima? Princ se honem omlouvá svůdně kněžně. Coby rusalčin budoucí ženich se jí opravdu dosti nevěnoval. Hned vše napraví. Mlčící rusalka je zoufalá, co se to s princem děje? Princ jí nařizuje: „Nač rozpaky tvoje v svou komnatu pospěš a stroj se k plesu již!“ Osamělá rusalka začíná chápat, že tatíček vodník měl pravdu, že princovu lásku ztrácí...

Trubači vyšli před zámek, začínají fanfáry, slavnost začíná! Celá společnost tančí a nikdo netuší, že z nedalekého rybníka vše pozoruje vodník. Hosté přicházejí se svatebními dary. Princ si přivádí rusalku, ale vede si i kněžnu po boku, které se věnuje více než své nevěstě. Hosté zpívají svatební sbor: „Květiny bílé po cestě všude kvetly, hoch jel k své nevěstě a den se smál tak světlý. Nemeškej, hochu, k milé spěš!“ Společnost se rozchází a opouštěná rusalka vybíhá do sadu k rybníku a běduje. „Vodníku, tatíčku, běda že chtěla jsem zradit vás. Běda, kdo člověka pozná. Jiná jej zaujala krásou a mne už nezná, rusalku prostovlasou, běda, běda. Prokletá vámi, pro něj ztracena. Ženou ani vílou nemohu být, nemohu zemřít, nemohu žít!

3. JEDNÁNÍ

Rusalka se ukrývá v náruč vodníka. Vtom si přivádí princ kněžnu a začíná ji objímat. Rusalka běží k princovi, ale ten ji odstrčí, je omámen vášnivou kněžnou. Ta se mu ale divoce vysmívá: „V hlubina pekla bezejmennou pospěšte za svou vyvolenou!“ odhodí růže, které ji princ daroval, a pyšně odchází. Vodník strhne rusalku k sobě do rybníka. Je noc a na vodní hladině se zrcadlí měsíc. Rusalka, celá bílá a bledá, s popelavými vlasy, sedí nad jezerem a vzpomíná: „Jsem pro svou lásku k člověku odsouzena a teď teskním v proudech studených. Miláčkem jsem zrazena, ach, proč nezyhnu?“

Tu ji zaslechne ježibaba a jde jí na pomoc. Copak je to s rusalkou? „Běda, miláček tě zradil, miláček tě nechal a tě já ti mám pomáhat? Ale mám já radu, jednu radu mám. Zahubí-li tvoje ruka toho, jenž tě sved...“ a podává rusalce nůž! Rusalka je zděšena, má zabít svého milovaného prince a tím zachránit sama sebe? Co to po ní ježibaba žádá? „Chci věčně trpět, ale on musí šťasten být.“ Rusalka zahodí nůž do jezera a ježibaba ji od sebe odhání: „Jdi, jdi a trp si do věků a seschni touhou po svém člověku.“ Ježibaba se odbelhá do své chalupy a rusalka se spouští z vrby k jezeru. Beznadějně přemýšlí. „Vyrvána životu v hlubokou samotu. Miláčku, vím to, vím, nikdy víc tě nespátřím. Běda, běda nastokrát.“

Vtom přibíhá vyděšený kuchtík s hajným. Jsou posláni k ježibabě pro radu, protože princ onemocněl. Je jako omámený, prý ho uhranula jakási kouzelnice. Princ všude hledá svou rusalku a na zámku nikdo neví, jak mu pomoci. Ani chůva Háta netuší, co má pro něj udělat. Ježibaba je vyslechla a zlověstně se zasmála. Tu se vynoří z jezera rozzlobený vodník. „Tvorové bídí, kdo že ji zradil, on sám ji zradil!“

Na palouku se sbíhají lesní žínky, příběhly si zatancovat. První si rozpouští zlaté vlasy, druhá obdivuje svoje bílé nožky a třetí svoje tělo. Přibíhají další a čekají na hastrmánka. Vodník se vynořil, ale nedovídá s nimi jako vždy, je smutný. „Ubohá rusalka bledá, hluboko na dně sténá, běda, běda.“

Zanedlouho se u jezera objevuje zoufalý princ a volá: „Bílá moje lani, kde jsi? Hledám tě v lesích, udýchán. Vrať se, vrať se mi!“

Ano, tady je to. Princ přichází na místo u jezera, kde poznal svou lásku. „Tady to bylo, ozvi se, kde jsi?“ Ztrápený princ unaveně klesá k břehu jezera. Rusalka se vynořuje a nad hlavou jí plane bludička. „Miláčku, ještě vzpomínáš? Milenkou tvojí kdysi jsem byla, ale teď jsem jen smrtí tvou.“

Princ je šťastný a touží ji obejmout, jenže rusalka se již proměnila v bludičku, která svým objetím prince zahubí. „Proč volal jsi mne v náruč svou, proč ústa tvoje lhala? Teď tebe šálím v nočních tmách. Tys hledal vášeň a teď, jestli tě políbím, jsi ztracen docela.“ Princ se k ní potácí a roztouženě volá: „Líbej mne, mír mi přej. Nechci se vrátit ve světa rej. Do smrti třeba mne ulíbej. Nemyslím na návrat.“ Rusalka ho vášnivě objímá a líbá. Princ v jejím objetí omdlévá, ale konečně je šťastný. „Umírám šťasten ve tvém náručí. Polibky tvoje hřích můj posvěť.“

Pod vodou je slyšet sténání vodníka: „Běda, běda, ubohá rusalka bledá!“ Rusalka naposled políbí prince... „Za tvou lásku za tu krásu tvou, za tvou lidskou vášeň nestálou. Za všechno, čím klet jest osud můj, lidská duše, Bůh tě pomiluj.“ ...a zůstává navždy bludičkou.

KONEC

Noty č. 2 – Vltava: Bedřich Smetana

32

Vltava (Má vlast)

Bedřich Smetana
(1824 - 1884)

*Allegro comodo
non agitato*

p *poco a poco cresc.*

The first system of the musical score for 'Vltava' (Má vlast) by Bedřich Smetana. It consists of two staves: a treble clef staff and a bass clef staff. The treble staff begins with a series of eighth notes, marked with a piano (*p*) dynamic and a 'poco a poco cresc.' instruction. The bass staff provides a harmonic accompaniment with chords and some eighth notes. There are some blue annotations on the treble staff, including a '2' and some curved lines.

f *mf*

The second system of the musical score. The treble staff continues with eighth notes and some melodic lines, marked with a forte (*f*) dynamic. The bass staff continues with a steady accompaniment. There are blue annotations in the treble staff, including a large arc over a group of notes and some individual notes.

The third system of the musical score. The treble staff features block chords and some melodic fragments. The bass staff continues with a consistent accompaniment. There are blue annotations in the bass staff, including a circle around a note.

f *f*

The fourth system of the musical score. The treble staff has block chords, marked with a forte (*f*) dynamic. The bass staff continues with a consistent accompaniment. There are blue annotations in the bass staff, including a circle around a note.

f *f cresc.* *ff*

The fifth system of the musical score. The treble staff has block chords, marked with a forte (*f*) dynamic. The bass staff continues with a consistent accompaniment, marked with a fortissimo (*ff*) dynamic. There are blue annotations in the treble staff, including a large arc over a group of notes and some individual notes.

Handwritten musical score for piano, page 33. The score consists of six systems of two staves each (treble and bass clef). The music is in 3/4 time with a key signature of two sharps (F# and C#). The piece features a variety of dynamics including fortissimo (*ff*), piano (*p*), and pianissimo (*pp*), along with a *poco a poco dim.* instruction. The bass line is particularly active with many sixteenth notes and slurs. There are several handwritten annotations in red and blue ink throughout the score.

Noty č. 3 – Hastrmánek, jelimánek

Hastrmánek – jelimánek

*Hudba: Václav Bláha
Slova: Miloš Veselý, úprava
Jitka Rutřlová*

Valčík (vesele, rytmicky)

Es

Ha - str - má - nek je - li - má - nek,

Es Cmi B Es

šel pro vo - du, ro - zbil džbá - nek.

2. Žbluňk do vody, hastrmánek,
aspoň ho dnes přejde spánek.

3. Babce v trhu zbořil stánek.
Inu, je to jelimánek.

Noty č. 4 – Holka, modrooká

Holka modrooká

Živě Lidová píseň z Čech

C F C G C

Hol - ka mo - dro - o - ká, ne - se - dá - vej u po - to - ka,

C F C G C

hol - ka mo - dro - o - ká, ne - se - dá - vej tam.

G C G C

V po - to - ce se vo - da to - či, po - de - me - le tvo - je o - či,

C F C G C

hol - ka mo - dro - o - ká, ne - se - dá - vej tam.

2. Holka modrooká, nesedávej u potoka,
holka modrooká, nesedávej tam.
V potoce je velká voda,
vezme-li tě, bude škoda,
holka modrooká, nesedávej tam.

Noty č. 5 – Prší, prší

Prší, prší

Mírně rychle
C Lidová píseň z Čech

Pr - ší, pr - ší, jen se le - je, kam ko - ní - ěky po - je - de - me?

Po - je - de - me na lu - ka, až ku - ka - čka za - ku - ká.

2. Kukačka už zakukala,
má panenka zaplakala.
[: Ty, kukačko, nekukej,
má panenko, neplakej. :]

Noty č. 6 – Vodníček

Vodníček

Živě
c Hudba i slova:
Iron Josef Urks
Úprava slov: Marie Lišková st.

Plá - če vo - dní - ček, že mu vy - schl ry - bní - ček,

mlý - nek do - kla - pal, šů - sek frá - čku do - ka - pal.

2. Klapy, klapy, klap,
umíme to taky tak.
Neplač, vodníčku,
nebe pošle vodičku.

Noty č. 7 – Běží liška k Táboru

Běží liška k Táboru

Lidová píseň z Čech

Rázně

D *A*

Bě - ží li - ška k Tá - bo - ru, ne - se py - tel zá - zvo - ru.

D *A* *D* *A*⁷ *D*

Je - žek za ní po - spi - chá, že ji py - tel roz - pí - chá.

2. Běž, zajičku, běž za ní,
pober ji to koření.
Liška se mu schovala,
ještě se mu vysmála.

Noty č. 8 – Já jsem muzikant

MUZIKA

Já jsem muzikant

Lidová píseň z Čech

Mírně rychle

p *C*⁷ *F* *C*⁷ *F*

Já jsem mu - zi - kant a pří - chů - zím k vám z ču - ské ze - mě.

F *C*⁷ *F* *C*⁷ *F*

My jsme mu - zi - kan - ti, pří - chů - zí - me k vám.

F *C* *F* *C*

Já u - mín hra - ti. My u - mí - mé ta - ky.

F *C* *F* *C*

A to ma - la - sí - lky. Jak se na ně hra - je?

F *C*⁷ *F*

fi - dí, fi - dí, sta - ré vi - dí, fi - dí, fi - dí, hra - sí - lky.

F *C*⁷ *F*

fi - dí, fi - dí, sta - ré vi - dí, fi - dí, fi - dí, hra - sí - lky

2. Já jsem muzikant...
A to na basu. Jak se na ni hraje?
Stála basa u primasy, za kaminama stála,
když primaska zatopila, basu sama hrála.
3. Já jsem muzikant...
A to na trumpetu. Jak se na ni hraje?
[Já rád játra, ty rád játra, on rád játra, trumpetu. :]
4. Já jsem muzikant...
A to na bubínek. Jak se na něj hraje?
[Buntarata, buntarata, buntarata, bubínek. :]

118

Příloha č. 3 – Fotodokumentace některých činností

- Obrázek č. 1 – Tanec víl
(vlastní zdroj)

- Obrázek č. 2 – Jak se kolébají vlny
na jezeře (vlastní zdroj)

- Obrázek č. 3 – Odhalení kouzla
šátku (vlastní zdroj)

- Obrázek č. 4 – Jízda na koni
(vlastní zdroj)

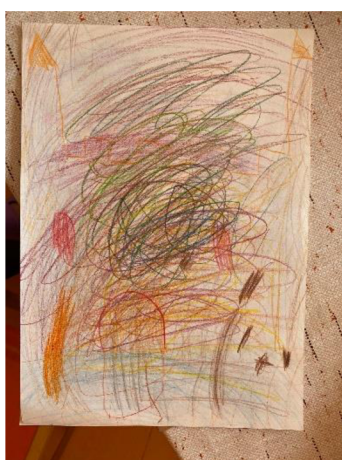
Obrázek č. 5 – Hajný hledá zvířátka
v lese (Vlastní zdroj)

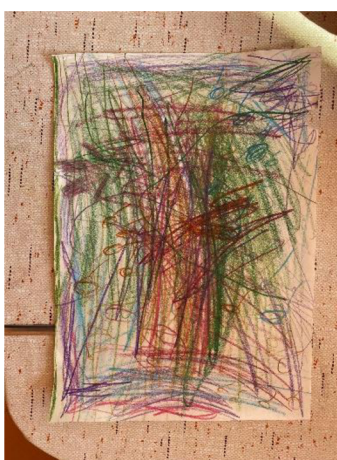
- Obrázek č. 6 – Jak trubači ztratili
hudební nástroje (vlastní zdroj)

- Obrázek č. 7 – Jak vypadá píseň o
vodě (vlastní zdroj)

- Obrázek č. 8 - Jak vypadá píseň o
vodě (vlastní zdroj)

- Obrázek č. 9 - Jak vypadá píseň o vodě (vlastní zdroj)

- Obrázek č. 10 - Jak vypadá píseň o vodě (vlastní zdroj)

- Obrázek č. 11 – Hravé zpívání (vlastní zdroj)

